

jestvujúci. Hrad je podľa našej mienky veľkomoravského pôvodu.² Jeho primárnou funkciou bolo stráženie frekventovaného riečneho brodu.

V roku 1276 získal donáciou Aba, syn Abov, zvaný Eurnough, od kráľa Ladislava IV. Kumánskeho „zem kráľovských hostí“ – Hlohovec (*Golgouch*) – za verné služby.³ Po roku 1276, v ktorom bol hrad Hlohovec i s príslušenstvami darovaný rodu Abovcov a samotný hrad prestal byť kráľovskou pohraničnou pevnosťou, možno už považovať funkciu Hlohovského hradu ako hradskeho županstva za definitívne skončenú, resp. zmenenú na funkciu majetkového domínia.

Príchod hostí bol progresívnym impulzom. Je nesporné, že početnejšia kolónia nemeckých (?) hostí, ktorá sa usadila v blízkosti trhovej osady v Hlohovci, mala veľmi pozitívny vplyv na jej rozvoj.⁴ Kráľovskí hostia v Hlohovci sa usadili v tesnom susedstve starej podhradskej dediny, a to priamo na ceste, ktorá išla z Nitry do Považia, kým stará podhradská osada ležala na ceste, ktorá odbočovala od hlavnej cesty na hrad. Hostia si tu vybudovali námestie a ďalšie ulice, ale obyvatelia starej podhradskej dediny žiadne privilégia nedostali a zostali naďalej v poddanskej závislosti.⁵ Už tu sa vlastne črtá zárodok vývinu dvoch Hlohovcov, Starého a Nového, aj keď sa s týmto pomenovaním stretávame až neskoršie.

V roku 1294 uhorský kráľ Ondrej III. daroval Abrahámovi Rufusovi (Červený, Ryšavý) za jeho verné a udatné služby starú podhradskú osadu Hlohovec. V listine sa darované územie uvádza ako „zem kráľovského hradu Hlohovec vedľa Váhu, na ktorej bol kedysi hrad postavený a kde kedysi sídlili kráľovskí hradní služobníci (*castrenses*), zvanú Hlohovec, spolu s mýtom, ktoré sa na tomto mieste zvyklo vyberať“⁶.

Keď sa Omodej z rodu Abovcov a jeho synovia dostali do sporu s košickými mešťanmi, ako i so samotným kráľom Karolom Róbertom z rodu Anjou, boli Aba Veľký alebo Pekný z Hlohovca spoločne s Demetrom poverení veliteľstvom vojsk Matúša Čáka z Trenčína. Samotný Aba stál na čele 1700 kopijníkov, ktorých vyslal Omodejovcom na východné Slovensko ako posilu spomenutý Matúš. Aba

² K tejto problematike pozri bližšie GÁLIK, Zdenko. The occupation of Hlohovec by the ancient Magyars based on the archeological finds and historical information. In *Anodos: Studies of the ancient world. In honour of Márie Dufková*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2009, roč. 9, s. 43-50.

³ Listinu publikoval BORSA, Iván. *Regesta regum stirpis Arpadianae critico - diplomatica II, 1272 - 1290*, vol. 2-3, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987, č. 2678, s. 155-156. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_09/?pg=156&layout=s>. *Magyar Nemzeti Levéltár - Országos Levéltár (MNL OL)*, názov fondu *Diplomatikai levéltár (DL)*, MNL OL DL 896. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/8582/?pg=0&bbox=-1863%2C-6558%2C8115%2C15>>. Prezývka Abu, syna Abovho, Eurnough je prepis maďarského výrazu Órnagy (latinsky maior speculatorum), teda veliteľ oddielov pohraničných strážcov, čo bola inak funkcia, s ktorou sa stretávame aj na hrade Hlohovec.

⁴ ČAPLOVIČ, Dušan. *Včasnostredoveké osídlenie Slovenska*. Bratislava: Academic electronic press, 1998, s. 197.

⁵ VARSÍK, Branislav. *Zo slovenského stredoveku*. Bratislava: Veda, 1972, s. 305-306.

⁶ WENZEL, Gustav. *Codex diplomaticus arpadianus continuantus X*. Budapest 1873, č. 92, s. 135-136. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_ArpadkoriOkmanytar_10/?pg=166&layout=s>. BORSA, Imre - SZENTPÉTERY, Emericus. *Regesta regum stirpis Arpadianae critico - diplomatica, tomus II., volumina 4*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987, č. 3961, s. 128-129. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_13/?pg=129&layout=s>.

však v bitke pri Rozhanovciach 15. júna 1312 padol.⁷ Po smrti Abu Veľkého alebo Pekného v bitke pri Rozhanovciach (*Ruzgun*) sa stáva pánom Hlohovca – hradu i osady rozkladajúcej sa pod ním – jeho syn Mikuláš, ktorý upadol ako príslušník rodu Abovcov do kráľovskej nemilosti. Do kráľovských rúk sa dostáva Hlohovec po smrti Mikuláša Abu niekedy okolo roku 1317.

Kvalitatívne nová etapa vo vývine Hlohovca sa začína rokom 1349.⁸ Vtedy kráľ Ľudovít I. daruje magistrom Mikulášovi, Leukušovi a Bartolomejovi, synom Vavrince, zvaného Sclavus⁹, dediny Hlohovec (*Golgoch*), Veľké Zálužie (*Wylok*), Dvorníky (*Wduarnuk*), Sasinkovo (*Saagh*) a *Díč (*Dywch*) v Nitrianskej župe. Hrad v Hlohovci sa vôbec nespomína.¹⁰ Je možné, že bol spustnutý a opustený.

V tomto období neregistrujeme žiadnu vojenskú udalosť, ktorá by sa bezprostredne dotkla dnešného Hlohovca. Za zmienku však stojí, že magister Mikuláš Kont, neskorší palatín (1356 – 1367), patril k hlavným veliteľom uhorských vojsk pri druhej výprave do Neapolska v rokoch 1350 a 1359 a roku 1363 sa stal veliteľom uhorského vojska pri výprave do Srbska. Významnú úlohu zohral aj v rokoch 1357 – 1358 vo vojne s Benátkami. Roku 1343 viedol diplomatické posolstvo k pápežovi do Avignonu, roku 1347 na kniežacie dvory v Taliansku, v rokoch 1351 – 1352 do Litvy a napokon v roku 1362 k nemeckému cisárovi a českému kráľovi Karolovi IV.¹¹

⁷ EMICH, Gustavus. *Marci chronica de gestis Hungarorum ab origine gestis ad annum M.CCC.XXX. producta*. Pestini 1867, kap. 96, CXI. „*Ex parte vero altera Demetrius filius Nicolai et Aba, princeps exercitus, ac duo filii Omodei mortis iaculo vulnerati praepropere ceciderunt, et alii quamplurimi letaliter sauciati...*“.

⁸ Staršia aj súčasná historická literatúra sa zhodujú v tom, že Hlohovec sa stal v roku 1349 majetkom Mikuláša Konta a jeho dvoch bratov. Jednou z mála výnimiek v tomto smere je nesprávne datovanie k roku 1321, keď bol Hlohovec v rukách uhorského kráľa Karola Róberta. KIRINOVIČOVÁ, Naďa. Niekoľko poznámok k podobe a stavebnému vývoju sakrálnej architektúry stredovekého Hlohovca [online]. In *Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR*, 2011, č. 44, s. 3. Dostupné na internete: <http://www.pamiatky.sk/pamiatky/data/File/ARCHIV/Informator_44_11.pdf>.

⁹ Vavrinec urobil v službách kráľa Karola Róberta a jeho syna Ľudovíta veľkú kariéru. Hodnosť kastelána Šintavy zastával desať rokov, okrem toho získal ako rodové sídlo hrad Orahovica v Chorvátsku (podľa neho používal predikát de Raholca, maď. Raholcai), stal sa kráľovským zástavníkom, županom niektorých žúp (o. i. Nitrianskej) a napokon taverníkom a tým aj členom kráľovskej rady. DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Hrad Šintava a jeho majitelia v 14. – 15. storočí [online], s. 51. Dostupné na internete: <http://www.vodnyhrad.sk/data/publikacie/1/1_6.pdf>.

¹⁰ Označenie *castrum Golgach* sa objavuje až v tranzumpte Michala Országa, uhorského palatína, z roku 1469. Vydaný bol na žiadosť mačvianskeho bána Mikuláša Ujlakiho (*ad instanciam Nicolai de Wylak*). FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis XI/I*. Budape 1844, č. XXII, s. 445-446. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_Codex_Diplomaticus_Tom_11/?pg=444&layout=s>.

¹¹ KENYERES, Ágnes. *Magyar eletrajzi lexikon I. A – K*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1967, s. 965 – pozri heslo Kont Miklós. Kráľ Ľudovít I. sa v tomto čase (10. – 15. augusta 1362) zdržiaval v Trenčíne a jeho vojsko táborilo na poliach a lúkach. Do Trenčína za uhorským kráľom prišiel šwidnický knieža Boleslav v sprievode niekoľkých barónov a rytierov v mene cisára Karola IV. Luxemburského uzavrieť mier. „*Dohodli prímerie, no na uzavretie mieru boli vyslaní k cisárovi do Uherského Brodu palatín Mikuláš Kont a krajinský sudca Štefan Bubek s určitým počtom rytierov. Cisár tam sústredil veľký oddiel s mnohými rytiermi. Medzitým sa kráľovo vojsko rozišlo a hodnostári sa vrátili bez uzavretia mieru.*“ SEGEŠ, Vladimír – ŠEĐOVÁ, Božena. *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/2. 1000 – 1387*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2011, s. 217. Najskôr bol Ján

Začiatkom 15. storočia doliehajú rušné udalosti v Uhorsku aj do Hlohovca. Nespokojnosť šľachty a veľmožov s vládou Žigmunda Luxemburského vyvrcholila koncom apríla 1401, keď vzbúrenci zajali Žigmunda na Budínskom hrade. Vládu v krajine prevzala rada zložená z niekoľkých prelátov a barónov. Na jej čele vo funkcii kancelára svätej koruny stál ostrihomský arcibiskup Ján z Kaniže.¹² „Kráľa Žigmunda teda zradili uhorskí páni a uväznili ho na určitý čas na Vyšehradskom hrade (Visegrád). Neskôr sa stal miestom jeho pobytu hrad Gorjanských, nazývaný aj Šiklóš, kde bol väznený 18 týždňov. Potom vstúpili do Uhorska markgróf Jošt a markgróf Prokop z Moravy so silným vojskom a zmocnili sa veľkého počtu miest a hradov v uhorskom pohraničí v susedstve Moravy: Čierneho Kameňa, Korlátky, Ostrého Kameňa, Šaštína, Červeného Kameňa, Dobrej Vody, Beckova, Trnavy, Skalice, Hlohovca, Svätého Jura, Pezinka, Bratislavy a územia až po Modru a Lošonec, ako aj ďalších hradov.“¹³ Zajatie kráľa však nebolo koncepčným riešením, a tak sa vzbúrenci dostali do slepej uličky. Internovaný Žigmund taktizovaním dosiahol, že po pol roku ho prepustili zo zajatia, keď vopred prisľúbil sprisahancom beztretnosť, ako aj to, že bude rešpektovať zákony a zvyky krajiny a prestane favorizovať cudzincov.¹⁴

Celkom iná situácia bola v roku 1403, keď časť uhorskej šľachty zvolila a korunovala za uhorského kráľa Ladislava Neapolského. V Uhorsku vypukli neľútostné boje, ktoré zakrátko zachvátili celú krajinu. Fakt, že Nitriansku župu ovládali kráľovi oddaní ľudia, spôsobil, že počas povstania roku 1403 väčšina šľachty v tejto župe zotrvala na strane Žigmunda, a to aj napriek tomu, že jedným z hlavných vodcov povstania bol jágerský biskup Tomáš z Ludaníc.¹⁵ Ludanickí však neboli jedinými vzbúrencami v Nitrianskej župe. Ladislav z Ujlaku, syn Bartolomeja, vnuk Mikuláša Konta, ktorému patrili hrady Hlohovec a Tematín, sa tiež postavil proti kráľovi Žigmundovi. Podobne ako Ludanice, aj Hlohovský hrad roku 1403 dobýjali vojská uhorského magnáta Stibora zo Stiboric a z Beckova, oddaného prívrženca Žigmunda.¹⁶ Koncom roku 1403 už mal Žigmund situáciu pevne

z Gorjan (Gara) jedným z vyslancov, ktorí sa pokúšali konflikt s Neapolským kráľovstvom vyriešiť mierovou cestou v roku 1346. Neskôr, keď sa uhorský kráľ Ľudovít I. rozhodol pre vojenské ťaženie proti Neapolskému kráľovstvu, výpravu na Apeninskom polostrove zorganizovali Ján z Gorjan a Mikuláš Kont. ÁRVAI, Tünde. Birth of the palatine branch of the Garai family. The early history of the Dorozsma genus (1269 – 1375). In Specimina Nova Pars Prima. Sectio Mediaevalis VII. Pécs 2013, s. 108.

¹² MRVA, Ivan – SEGEŠ, Vladimír. Dejiny Uhorska a Slováci. Bratislava: Perfekt, 2012, s. 78.

¹³ DVOŘÁK, Pavel (ed.) Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V. Prvý cisár na uhorskom tróne. Slovensko v čase polstoročnej vlády uhorského, českého, lombardského a nemeckého kráľa a rímskeho cisára Žigmunda Luxemburského. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2001, s. 287-288.

¹⁴ MRVA – SEGEŠ, ref. 12, s. 78.

¹⁵ DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Zástož Nitry v povstaniach proti kráľovi Žigmundovi. In MARSINA, Richard (ed.). Nitra v slovenských dejinách. Martin: Matica slovenská, 2002, s. 229.

¹⁶ MÁLYUSZ, Elemér – BORSA, Iván. Zsigmondkori oklevéltár III. kötet (1411 – 1412). Budapest: Akadémiai Kiadó, 1993, č. 1223, s. 318. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoLDigiLib_MOLkiadv2_22/?pg=319&layout=s>. Porovnaj LEHOTSKÁ, Darina. Hlohovec a jeho okolie. Bratislava: Obzor, 1968, s. 64. Autorka tvrdí, že Stibor zo Stiboric pri svojich útočných akciách v rokoch 1387 – 1408 niekoľkokrát vpadol i na územie hlohovského panstva, útočil i na hrad Hlohovec, ale moc tunajších zemepánov neoslabil, čo však nie je pravda. Zaujímavé je, že keď kráľ Žigmund Luxemburský 29. 3. 1406 potvrdil Stiborovi zo Stiboric jeho

pod kontrolou. K porazeným sa správal veľkoryso, vyhlásil všeobecnú amnestiu a nekládol tvrdé podmienky, lebo si uvedomoval, že pomstou by si uzavrel cestu k mieru. Nasledujúce roky sú síce obdobím konfiškácií u porazených a odmien pre víťazov, ale väčšina z „neverných“ mala možnosť svoju vinu vykúpiť, v prípade menej majetných šľachticov odslužiť vojenskou službou.¹⁷ Ladislav, ktorý bol v rokoch 1402 – 1403 mačvianskym bánom, neskôr získal od kráľa milosť aj svoje majetky, musel však za ne zaplatiť vysokú sumu 12 000 zlatých a z bývalých nepriateľov sa stali svokor a zať.¹⁸ V Hlohovci nachádzame stopy po tomto Stiborovom útoku na okraji mesta. V roku 1958 sa našli podľa Urminského „3 stredoveké hrnčiarske pece, v ktorých boli vypálené a ešte nevybraté a ani nepoužité hrnčiarske hlinené výrobky tak, ako ich do nich poukladal hrnčiar, čo si chcel v týchto peciach vypáliť svoj tovar“. Takto pripravené nádoby jedného dňa, niekedy okolo roku 1400, remeselník vložil do peci vyhlbených na okraji mesta na dnešnej Pribinovej ulici. Urminský dáva nálež do súvislosti práve so Stiborovým dobýjaním hradu Hlohovec v roku 1403.¹⁹ Sedmohradský vojvoda Stibor zo Stiboric sa počas týchto nepokojov, pri ktorých obsadil aj Hlohovský hrad, zmocnil i cenností a listín, ktoré boli ukryté na neďalekom ostrove, ktorý patrili Koplotovciam na Váhu. Predmetné listiny sa týkali majetkov Koplotovce (*Kapplath*) a Ardanovce (*Jardan*), ktoré v tom čase patrili Štefanovi. Tieto skutočnosti sa dostali až k uhorskému palatínovi a sudcovi Kumánov Mikulášovi z Gorjan (*de Gara*) počas všeobecnej-

staršie výsady a vymenúval aj jeho zásluhy v boji s povstalcami, dobýjanie hradu v Hlohovci sa v doklade nespomína. Listina spomína na prvom mieste obsadenie Nitrianskeho hradu Stiborom, potom dobytie hradu Šurany od Benedikta z Turca, vydobytie hrádok v Skačanoch patriaceho nitrianskemu biskupovi Petrovi, dobytie iných dvoch hrádok (Dolná Krupá a Krakovany) okupovaných akýmisi Moravanmi, ďalej dobytie mesta a hradu Ráb, zisk mesta nový Ostrihom pre kráľa; napokon dobyl aj Ludanický hrad, ktorý patrili Štefanovi a Ladislavovi, bratom Tomáša, ktorý bol kedysi jágerským biskupom. MNL OL DL 7433. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJKRUxaPSg3NDMzKSJ9>>.

¹⁷ DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Šľachta na Slovensku za Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437). Dizertačná práca k získaniu vedeckej hodnosti kandidáta historických vied. Bratislava: Slovenská akadémia vied, s. 14. 8. 10. R. 1403 vydal kráľ Žigmund Luxemburský dekrét, ktorým omilostil všetkých povstalcov v Uhorsku, Slavónsku a Sedmohradsku. MNL OL DL 8899. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/92885/?pg=0&bbox=-833%2C-5614%2C7558%2C-88>>. FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/4. Budae 1841, č. 101, s. 225 – 229. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanyarak_Codex_Diplomaticus_Tom_10_vol_4/?pg=244&layout=s>. Navyše listinou z 21. 12. 1404 umožnil kráľ Žigmund Luxemburský tým, ktorí nedostali milosť v roku 1403, získať za určitých podmienok znovu svoje majetky. MNL OL DL 8997. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/94276/?pg=0&bbox=-1579%2C-5401%2C6811%2C126>>. FEJÉR, ref. 17, č. 119, s. 276-283. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanyarak_Codex_Diplomaticus_Tom_10_vol_4/?pg=295&layout=s>.

¹⁸ DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska. Budmerice: Rak, 2003, s. 432, poznámka č. 253.

¹⁹ URMINSKÝ, Jozef. Posledný hrnčiarov deň za bránami mesta (Rozprávanie o zničených stredovekých peciach a Stiborových bojovníkoch) [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2005_urminsky_hraniciar.html>.

ho zhromaždenia všetkých šľachticov (na generálnej kongregácii) Nitrianskej a Trenčianskej župy v roku 1411.²⁰

Techniky dobývania pevností koncom 14. a v 1. polovici 15. storočia

Aby sme si vedeli utvoriť lepšiu predstavu, keďže v tomto období bol hrad Hlohovec dvakrát dobytý, uvedieme niekoľko príkladov dobových vojenských techník dobývania hradu. V približne rovnakom období (1394 – 1395) sa uhorský kráľ Žigmund Luxemburský vypravil do Valašska. Túto udalosť zaznamenal uhorský kronikár Ján z Turca. Kráľ Žigmund najprv zahnal nepriateľské oddiely zložené z Turkov a Valachov a obkľúčil hrad Malý Nikopol. Hrad však Turci a Valasi urputne bránili, pričom z hradu často podnikali výpady a spôsobovali tak v uhorskom vojsku zmätok. Napokon kráľ Žigmund pristavil k hradbám obliehacie stroje, veľká časť hradu bola zničená, časť obrancov padla a hrad obsadili Uhri.²¹ Stibor zo Stiboríc na čele kráľovského vojska v roku 1403 dobyl opevnené mesto Ostrihom pod hradom, pričom preukázal údajne mimoriadnu odvahu, keďže bol medzi prvými na rebríkoch, ktoré pristavili k hradbám mesta. Po rebríkoch sa šplhal s veľkou obratnosťou a ako prvý dosiahol múry mesta, hoci miestni obrancovia ho zasypávali kameňmi, šípami a dokonca brvnami.²² V tom istom roku 1403 Peter Forgáč dobyl po dlhých bojoch s povstalcami hrad Hrušov, a to tak, že dal oproti Hrušovskému hradu postaviť hrádok, z ktorého viedol útok.²³ Pri obliehaní hradu Devín v roku 1411 sa použilo veľké delo so všetkým príslušenstvom, nachádzajúce sa vtedy v Budíne, ktoré obsluhoval majster Michal. Preto podľa názoru kráľa Žigmunda Luxemburského nebolo potrebné budovať proti Devínu obliehacie bašty.²⁴

V donácii kráľa Žigmunda z roku 1430 pre grófkou Cecíliu zo Svätého Jura za vojenské zásluhy sa v arene listiny opisujú významné zásluhy preukázané Cecíliou pri dobýjaní hradu Golubac (*Galambóc*), ležiaceho pri Dunaji, ktorý bol v tureckých rukách. Cecília vyvolávala ozbrojené potýčky, nebála sa ako veliteľka delostrelectva opakovane strieľať na hrad Golubac z diel a kameňometov z vyzbrojenej kráľovskej galéry. V doklade sa zdôrazňuje, že v roku 1428 sa Cecília, dcéra grófa zo Svätého Jura, zúčastnila spolu so svojím manželom, temešským županom Štefanom z Rozhanoviec, na obliehaní a dobýjaní hradu Golubac. Spomína sa aj postavenie Hradu svätého Ladislava, ktorý stál hneď oproti samotnému hradu Golubac, Uhrami s cieľom dobytia hradu Golubac.²⁵ Postavili

²⁰ MÁLYUSZ – BORSA, ref. 16, č. 1223, s. 318. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_22/?pg=319&layout=s>.

²¹ SOPKO, Július. Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov. Budmerice: Rak, 1995, s. 143.

²² MNL OL DL 7433. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJKRUxaPSg3NDMzKSJ9>>.

²³ MÁLYUSZ, Elemér. Zsigmondkori oklevéltár II. kötet, első rész (1400 – 1406). Budapest: Akadémiai Kiadó, 1958, č. 3867, s. 466. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_03/?pg=494&layout=s>.

²⁴ MÁLYUSZ, Elemér. Zsigmondkori oklevéltár IV. (1413 – 1414). Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994, č. 662, s. 173. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_25/?pg=174&layout=s>.

²⁵ DVOŘÁK, ref. 13, s. 229-230, č. 104. Pozri aj DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Narácie stredovekých listín ako prameň k dejinám šľachtických rodov. In Genealogicko-heraldický hlas, 2008, ročník 18, č. 1, s. 13.

ho v pomerne krátkom čase talianski architekti na protiľahlom brehu Dunaja. Bol dobre vyzbrojený delami. Z neho viedol kráľ Žigmund Luxemburský začiatkom mája 1428 útok proti Golubacu „zo súše aj z vody“²⁶. Ján Jiskra z Brandýsa používal taktiku hĺbenia mnohých podzemných priekop pod hradbami, ktoré sa potom zrútili. Takto dobyl viaceré hrady, okrem iného v roku 1440 aj hrad Kysak pri Košiciach, ktorý patrilo Mikulášovi z Perína, kapitánovi Kežmarku.²⁷

Už koncom 14. storočia sa palné zbrane rozšírili takmer po celej Európe a aj v Uhorskom kráľovstve vzrástol význam delostrelectva.²⁸ Je pravdepodobné, že pri dobýjaní hradu Hlohovec v rokoch 1401 a 1403 bolo použité aj delostrelectvo. Treba však zdôrazniť, že ešte v roku 1481 bola účinnosť delostrelectva pomerne malá, keďže delá mali krátky dostrel (100 – 300 m) a pomalú streľbu (15 – 20 výstrelův za deň).²⁹

Pravdaže, nie vždy bolo treba zvädzať neľútostný boj muža proti mužovi o dobytie pevnosti. Hrádok Skačany patriaci nitrianskemu biskupovi jeho kastelán vydal dobrovoľne vzbúrencom a podobnej zrady sa dopustil aj Stiborov kastelán na hrade Šurany Benedikt z Turca.³⁰ V roku 1431 husitské vojská „*ľstivo obsadili náš hrad Likava po tom, ako doň tajne vstúpili za nočného ticha*“, ako o tom informovala uhorská kráľovná Barbora košických mešťanov, ktorých žiadala, aby sa pripojili k uhorskému vojsku na čele so Štefanom, zvaným Pohárnik (*Poharnok*), ktorý mal Likavský hrad (*castrum Lykwa*) dobyť späť.³¹ Jedným z najťažších úderov, ktoré zasadili husiti kráľovi Žigmundovi v roku 1432, bolo obsadenie Trnavy. Husiti postupne vchádzali do mesta prezlečení za kupcov. Po priblížení sa hlavného vojska prezlečení husitskí bojovníci vylomili dve brány, vpustili svojich spoločníkov do mesta a obsadili ho.³² Hrad Smederevo, opevnený 25 vežami, ktorý ovlá-

²⁶ DVORÁKOVÁ, ref. 18, s. 70.

²⁷ DVORÁK, Pavel (ed.). Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VI. Pod osmanskou hrozbou. Osudy Slovenska od Albrechta Habsburského do tragickej bitky pri Moháči v roku 1526 s prihliadnutím na začiatky renesancie v čase vlády Mateja Korvína. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2004, s. 192. Ako jeden zo spôsobov dobýjania pevností sa pokopanie pod hradobné múry spomína aj v roku 1312. SEDLÁK, Vincent. Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae I. Bratislava: Veda, 1980, č. 914. KNAUZ, Ferdinandus. Monumenta ecclesiae Strigoniensis II. Strigonii 1882, č. 738, s. 657. Dostupné na internete: <<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k991195k.image>>.

²⁸ SEGEŠ, Vladimír. Od rytierstva po žoldnierstvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004, s. 115.

²⁹ SEGEŠ, ref. 28, s. 128.

³⁰ MÁLYUSZ - BORSA, ref. 16, č. 696, s. 216. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_22/?pg=217&layout=s>. FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/5. Budae 1842, č. 55, s. 138-141. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanyarak_Codex_Diplomaticus_Tom_10_vol_5/?pg=155&layout=s>.

³¹ FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/7. Budae 1843, č. 135, s. 350-351. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanyarak_Codex_Diplomaticus_Tom_10_vol_7/?pg=349&layout=s>.

³² LYSÝ, Miroslav. Vpády husitův a ich posádky v Uhorsku v rokoch 1432 – 1435. In Historický časopis, 2007, ročník 55, číslo 4, s. 636. Pozri aj KLEIN, Bohuš – RUTTKAY, Alexander – MARSIANA, Richard. Vojenské dejiny Slovenska. Zv. 1. Stručný náčrt do roku 1526. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1994, s. 151. „*Hovorí sa, že istý Blažej, pochádzajúci z nízkeho rodu a zo skromných pomerův, v čase, keď bol cisár na cestách v cudzine, nadobudol takú smelosť, že keď*

dal srbský despota Štefan Brankovič, obsadili Turci v roku 1439 tak, že uzavreli dohodu a podplatili veliteľa hradu mnohými darmi.³³

Pri obliehaní a dobýjaní pevností a hradov utrpeli obliehajúci rôzne zranenia. Na ilustráciu uvediem niekoľko príkladov, ktoré poukazujú aj na vtedajšiu vojenskú výzbroj a možnosti obrancov. V listine kráľa Žigmunda Luxemburského z roku 1421, ktorou udelil Štefanovi z Rozhanoviec (*de Rozgon*) hodnosť bratislavského župana, sa spomína, že v boji pred mestom Neuburg utrpel ťažké zranenie kopijou do tváre, na ktorej mu zostala viditeľná jazva.³⁴ Rekordérom v počte zranení bol mačviansky bán Peter z Perína (*de Peren*). Pri obliehaní hradu naňho obrancovia hádzali kamene a Peter utrpel zlomeniny kostí. V inej bitke ho zasiahla strela z luku do nohy, v ďalšej ho zasiahol šíp do ľavého ucha a časti hrdla. Navyše dostal po hlave palčátom, ktorý mu prerazil aj helmu, a utrpel zranenie hlavy.³⁵

Na tomto mieste spomenieme ešte opatrenia obrancov, ktoré mohli prijať aj na obliehanom Hlohovskom hrade začiatkom 15. storočia. Ako príklad poslúži situácia z roku 1468, keď uhorský kráľ Matej Korvín vystríhal obyvateľov mesta Trenčín pred útokom nepriateľského českého vojska. Pevnosti bolo potrebné lepšie opevniť. Čo sa nedalo opevniť, malo sa zbúrať. Hnutelné veci si Trenčania mali uložiť na bezpečnom mieste. Čo nebolo možné ukryť, bolo potrebné spáliť či iným spôsobom zničiť, aby to nemohlo poslúžiť nepriateľovi. Strechy domov mali byť strhnuté, aby ich nepriateľ nemohol podpáliť. Plavidlá pri riečnych brodoch mali Trenčania presunúť k hradbám Trenčianskeho hradu. Povinnosťou vojenských oddielov bolo aj strážiť cesty, riečne brody, priesmyky v horách a lesoch, ktoré mali zatarasiť zásekmi zo stromov.³⁶

Vpády husitov a Hlohovec v rokoch 1430 – 1431

Nový hlohovský zemepán Mikuláš Ujlaki, známy ako odporca husitov, sa zúčastnil na husitských výpravách na území dnešného Slovenska. Do popredia

zhromaždil vojsko zločincov, zaiste zohnané z radových vojakov, v noci tajne vnikol do Trnavy a opierajúc sa o sily uhorského a českého vojska, po zavraždení nemalého počtu mešťanov si mesto podrobil. Len čo sa zmocnil Trnavy a dosiahol tak miesto čo najvhodnejšie na vypovedanie vojny susedom, celé horné územie uhorské hraničiace s Rakúskom a Moravou ďaleko-široko pustošil vraždením, lúpežou, požiarimi a zmätkom a kraj, pomenovaný po Matúšovi (3), až po Dunaj naplnil nesmiernymi pohromami a hrôzou.“ Citované podľa GÁCZOVA, Alžbeta. Dokumenty k protifeudálnym bojom slovenského ľudu (1113 – 1848). Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1955, s. 57-58.

³³ SEGEŠ, Vladimír – ŠEĐOVÁ, Božena. Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/3. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2013, s. 153.

³⁴ FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/6. Budae 1844, č. 150, s. 403-405. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_Codex_Diplomaticus_Tom_10_vol_6/?pg=402&layout=s>.

³⁵ MÁLYUSZ – BORSA, ref. 16, č. 692, s. 214-215. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_22/?pg=215&layout=s>. Pri Nikopole šľachtic Juraj z Rusoviec (*de Orozwar*) tiež utrpel ťažké zranenie po zásahu šípom do hlavy. Šíp sa však nepodarilo vytiahnuť a Juraj z Rozhanoviec ho mal v čase vydania listiny (27. 12. 1401) v hlave už 6 rokov. MÁLYUSZ, ref. 23, č. 1356, s. 161. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_03/?pg=189&layout=s>.

³⁶ KATONA, Stephanus. Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae VIII/15. 1465 – 1475. Colotzae – Budae 1793, s. 320-322. Dostupné na internete: <https://adtpus.arcanum.hu/hu/view/Katona_15/?pg=0&layout=s>.

sa Mikuláš Ujlaki dostáva práve v tomto období. Aj Hlohovec zasiahli husitské výpravy. Dňa 20. 4. 1430 prišlo uhorské vojsko k Šintave, kde si kráľ Žigmund postavil hlavný stan. Húfy sirotkov sa priblížili v dňoch 23. – 25. 4. a 28. 4. sa odohrala hlavná bitka medzi Trnavou a Váhom, v ktorej padlo okolo 6000 uhorských a 2000 husitských bojovníkov. Na tejto bitke, známej ako bitka pri Šintave, sa zúčastnil aj Mikuláš Ujlaki z Hlohovca na čele 100 jazdcov, ktorých naverboval na svojom panstve.³⁷ Náklady na nich si iste vynahradil zdanením svojich vlastných poddaných, ako to jeho rodina v prípade vysokých nákladov robievala.³⁸

Ešte v septembri 1431 sa uskutočnila štvrtá husitská výprava. Táboriti a sirotkovia postupovali na územie dnešného Slovenska v dvoch prúdoch zo západu a severu, spojili sa pri Žiline, odkiaľ prenikli do Liptovskej, Turčianskej a Nitrianskej župy, kde zanechali stále posádky.³⁹ Pri Nitre potom došlo k rozchodu spojených poľných vojsk. V Třebonskej kronike sa uvádza, že Prokop Holý sa nedohodol so sirotkami na koristi a táboriti odtiahli na Hlohovec, kde prešli cez Váh. Bratislavská mestská rada už 19. októbra 1431 píše šopronskej mestskej rade, že husiti s tromi vojskami (*mit dreyen heren*) sú pri Hlohovci (*VreyNSTat*), tam obsadili most, plienia a robia škody v okolí. Táboreské vojská pod vedením Prokopa Holého po kratšej zastávke v okolí Hlohovca spálili most cez Váh a vrátili sa hore Považím cez Uherský Brod na Moravu. Táboriti teda cez hlohovský most prešli a začas ho mali aj obsadený.⁴⁰ Keď sa niekedy na rozhraní októbra a novembra 1431 sirotkovia vracali s plne naloženými vozmi a v Hlohovci chceli prejsť cez Váh, zistili, že most bol zničený.⁴¹ Lysý uvažuje, že správy o uhorskom vojsku zapríčinili, že táboriti pri prebrodení na druhú stranu Váhu strhli most pri Hlohovci. Most však mohli strhnúť aj samotní Uhri, aby znemožnili prechod sirotkov na druhú stranu. Sirotkovia sa neodvážili Váh pri Hlohovci prebrodiť, keďže pravdepodobne už pri Hlohovci mali v päťach uhorské vojsko. Namiesto pohodlnej cesty domov na sirotkov zaútočili Moravia a Uhri a boje trvali 9 až 10 dní.⁴² Pri prechode Váhu pri Ilave v novembri 1431 utrpeli v boji citeľné

³⁷ LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 64. K údajom o číselnom počte 100 jazdcov Mikuláša Ujlakiho pozri aj MRVA – SEGEŠ, ref. 12, s. 86 a 87. Ide o tzv. Siensky register (smernice z prelomu rokov 1432 a 1433). Tieto smernice obsahovali konkrétny a pomerne podrobný rozpis počtu poľných vojsk, ktoré mali byť nasadené proti Turkom a husitom. Z rozpisu vyplýva, že Mikuláš Ujlaki (v dokumente označený ako Mikuláš Bánfi z Hlohovca; bánfi – syn bána) má postaviť proti husitom 100 jazdcov. Pozri aj MIŠÍK, Mikuláš. Husiti na Slovensku. Banská Bystrica 1928, s. 44, kde Mikuláša Ujlakiho označuje Mišík ako „Mikuláš Hlohovecký“. Po 100 jazdcov boli povinní proti husitom nasadiť aj Imrich z Pavloviec, Ladislav zo Sečian, Frank zo Sečian, Ján (syn) Jakubov a Pavol Kompolt. SEGEŠ – ŠEĎOVÁ, ref. 33, s. 18-19.

³⁸ MAREK, Miloš. Panstvo Tematín v stredoveku. In *Studia historica Tyrnaviensia*, 2009, ročník 8, s. 54. Takto to v roku 1419 urobila Anna, vdova po bánovi Ladislavovi Ujlakim. Z dôvodu vyplatenia majetkov ležiacich v Šomodskej župe, ktoré dala kedysi do zálohu Jurajovi z Héderváru, zdanila niekoľko majetkov patriacich k Hlohovcu a Tematínu.

³⁹ MRVA – SEGEŠ, ref. 12, s. 84.

⁴⁰ VARSÍK, Branislav. Husitské revolučné hnutie a Slovensko. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1965, s. 78-79. Pozri aj LYSÝ, Miroslav. Husitská revolúcia a Uhorsko. Bratislava: Vydavateľstvo právnickej literatúry Wolters Kluwer, 2016, s. 99.

⁴¹ VARSÍK, ref. 40, s. 81.

⁴² LYSÝ, Miroslav. Husitské vpády do Uhorska v rokoch 1428 – 1431. In *Historický časopis*, 2007, ročník 55, číslo 3, s. 429-430.

straty, takže z pôvodných 7000 bojovníkov sa na Moravu vrátilo len okolo 2000 a z 300 bojových vozov im zostalo sotva 50.⁴³

Tlak husitov zosilnel po roku 1430 a ich útoky cez Záhorie alebo cez priesmyky Bielych Karpát až k Váhu boli čoraz častejšie. V lete roku 1432 sa dostala do rúk husitského veliteľa Blažka z Borotína aj Trnava. V nasledujúcich rokoch pustošili dolné Považie od Hlohovca až k Novému Mestu, ako aj oblasť pod Malými Karpatami.⁴⁴

Dodávame, že most v Hlohovci sa stal vďaka svojej polohe a pohodlnejšiemu a bezpečnejšiemu prechodu cez rieku Váh typicky mýtnym miestom. Jeho výnos slúžil okrem iného na udržiavanie mostnej konštrukcie (výšku mýta nepoznáme). Príjem pre miestneho zemepána z rodu Ujlakiovcov zabezpečoval a mýtnicu spravoval Hlohovský hrad poskytujúci nevyhnutné zázemie pre jej bezpečnosť. Most v Hlohovci ponad Váh sa prvýkrát spomína už v roku 1270.⁴⁵ Podotýkame, že v literatúre, ktorá sa zaoberá dejinami Hlohovca, zvlášť u archeológov či historikov Vlastivedného múzea v Hlohovci, sa rok 1353 nesprávne chápe ako rok prvej zmienky o drevenom moste v Hlohovci.⁴⁶

V roku 1446 hrad Hlohovec obsadil Pongrác zo (Liptovského) Svätého Mikuláša. Proti nemu zaútočil Ján Jiskra z Brandýsa s 8000 vojakmi ako zástanca záujmov kráľovnej Alžbety a malého Ladislava Pohrobka a Pongráca z Hlohovca vyhnal. Nato hrad zaujal, dal ho opevniť, a tak ho získal späť pre kráľovnú a zemepána Hlohovca.⁴⁷

⁴³ MRVA – SEGEŠ, ref. 12, s. 84.

⁴⁴ MRVA, Ivan. Hrad a panstvo Tematín. In Rozpravy k slovenským dejinám. Zborník príspevkov k nedežitému 75. výročiu narodenia Pavla Horvátha. Bratislava: Slovak Academic Press, 2001, s. 191.

⁴⁵ GYÖRFFY, György. Az Arpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. Liptó, Maramaros, Moson, Nogysziget, Nógrád, Nyitra, Pest és Pilis megye. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1998, s. 385-386. GYÖRFFY, György. Galgóc (Szolgagyör) és varispánsága. In Szomszédaink között Kelet-Európában. mlékkönyv Niederhauser Emil 70. születésnapjára. Budapest: MTA Történettudományi Intézet, 1993, 13-14. „Nos magister Baas comes Zulgagueuryensis... episcopus Nitriensis monstravit, quod decimam partem tributi de Galgoch, tam in transitu pontis, quam aque... tributarii de eadem Galgoch... non persolvissent... convocatis iobagionibus eundem castris Galgoch... Towka filius Simonis maior exercitu... Nicolaus maior speculatorum... Stephanus de Undruh...”

⁴⁶ URMINSKÝ, Jozef. Hľadanie strateného svätopeterského kostolíka. Pred 190 rokmi odniesol rozvodnený Váh zo Sv. Petra kostol aj faru [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2003_urminsky_kostolik.html>. URMINSKÝ, Jozef. Staré hlohovské mosty. Čo prezrádzajú vo Váhu utopené staré drevené koly [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2003_urminsky_mosty.html>. Pamätná kniha mesta Hlohovec od 1. júla 1933 [online]. Dostupné na internete: <<http://mesto.hlohovec.sk/subory-stran-kroniky.phtml?id3=81901>>. Stredoveký drevený most [online]. Dostupné na internete: <http://regionhlohovec.sk/clanok-58-450/Stredoveky_dreveny_most.html>. Pozri aj Technickými pamiatkami mesta Hlohovec [online]. Dostupné na internete: <http://regionhlohovec.sk/clanok-63-670/Technickymi_pamiatkami_mesta_Hlohovec.html>. Pozri aj LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 202, kde sa okrem iného píše: „Keď bola preložená obchodná cesta z Považia do Nitry smerom na Trakovice, Hlohovec, Zbehy, nechal Mikuláš Kont vybudovať cez Váh prvý drevený most, ktorý v priebehu stáročí menil svoj tvar a miesto.“ Porovnaj tamže, s. 59, kde sa hovorí už o novopostavenom moste.

⁴⁷ LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 65. Porovnaj HYROŠ, Štefan Nikolaj. Zámok Lykava a jeho páni poťahom na državie, Lyptov a okolie. Turčiansky Svätý Martin 1876, s. 86.

Pôsobenie bratříkov na dnešnom území juhozápadného Slovenska a Hlohovca (1460 – 1467)

V časoch vyčistiťania bratříkov prežil aj Hlohovec a jeho okolie nejednu krušnú chvíľu. Na Považí vznikli takéto tábory bratříkov vo Svätom Petre pri Hlohovci a pri Veľkých Kostolčanoch. Už v roku 1457, keď sa stali Veľké Kostolčany vlastníctvom Michala Országa, sa tu nachádzala pevnosť.⁴⁸ Táto sa stala útočiskom a posledným veľkým táborom bratříkov v Uhorsku. Súčasťou Veľkých Kostolčan bola v tomto období susedná dedina Zakostolčany. Neďaleko vznikol ďalší tábor na „*Sychrowie*“.⁴⁹ Tento tábor zrejme stál na mieste starého ranostredovekého hradiska v chotári Prašníka, a to na mieste zvanom Sychrová či Nad Sychrovou. Neďaleko Hlohovca archeologické výskumy doložili prítomnosť bratříkov aj na Ducovom-Kostolci, ktorý mal významnú vojensko-strategickú funkciu. Boli tu zistené drevené stavby so stenami z prútov, ktoré boli vymazávané hlinou, objekty s nadzemnou kolovou konštrukciou, a to vo funkcii stajní a skladovacích priestorov. V sídliskovom horizonte z 15. storočia sa našlo 18 mincí, fragmenty keramiky, kachlíc, súčasti výzbroje a výstroja.⁵⁰

Najmä v záverečnej fáze ich prítomnosti na území dnešného Slovenska sa v období rokov 1460 – 1467 stiahli ich posledné zvyšky práve do oblasti dnešného juhozápadného Slovenska, kde si vybudovali niekoľko poľných táborov a z nich prepadávali svoje najbližšie okolie. O bratříkoch sa zmieňuje aj kronikár Ján z Turca, ktorý ich opisuje takto: „*Okrem Jána Jiskru bolo v tom čase v kráľovstve mnoho (:príslušníkov:) cudzích národov, ktorí všetky svoje sily použili na záhubu kráľovstva... Bol aj iný druh zbojníkov, ktorí pustošili horné (:severné:) časti kráľovstva. Verbovali sa z bývalých žoldnierov. Ich bojové oddiely sa dopúšťali násilia a mnohé sídla si získali zradou, zbraňou alebo si ich prispôsobili, postavili. Na spôsob kláštorných mníchov si osvojili pomenovanie brat, čo vo svojom jazyku nazývali „bratřík“. Spomedzi seba si určili kapitánov a pustošením, zabíjaním a požiarimi ničili všetky s nimi susediace oblasti kráľovstva a boli horší než ostatní. V kráľovstve sa tak rozrástla ich opovážlivosť, že verejne uzavierali manželstvá, akoby tu chceli zostať natrvalo. A keď pán gubernátor (:Ján Huňady:) zistil, že magnáti hornej (:severnej:) časti kráľovstva stroja proti nemu úklady a prechováajú voči nemu skôr nenávisť než úprimné srdce, stal sa v obrane týchto oblastí vlašnejším...“⁵¹*

Bratřícki hajtmáni (kapitáni) vo Svätom Petre pri Hlohovci (*Swatem Petrze*) a vo Veľkých Kostolčanoch (*Kostelanech*) Henrich Šmikovský zo Ždiaru (*Zdiaru*), Mikuláš z Camberku a Ján Kerka z Brezian (*Brzenan*) uzatvorili v roku 1460 prímerie s niektorými uhorskými šľachticmi. To malo v porovnaní s uzatvorením mieru dočasný charakter, resp. nižšiu právnu silu. V liste z 13. januára 1460 sa okrem

⁴⁸ MNL OL DL 15126. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/171947/?pg=0&bbox=-757%2C-5431%2C7634%2C96>>.

⁴⁹ CHALOUPECKÝ, Václav. Středověké listy ze Slovenska. Sbíрка listů a listin, psaných jazykem národním, z let 1426 – 1490. Bratislava – Praha 1937, s. 53.

⁵⁰ RUTTKAY, Alexander. Súčasti výzbroje, jazdeckého výstroja a konského postroja z 15. storočia z Kostolca pri Ducovom (obec Moravany nad Váhom). In Balneologický spravodajca, 1989, ročník 28, s. 145-146.

⁵¹ SOPKO, ref. 21, s. 171-172, s. 191-192.

iného uvádza: „Wyznawamy tiemto listem wssem wobecz, ktoz gey wzrzie a slyseti budu, ze gsmy wstupilí a moczi listu tohto wstupugem se wssemi nassimi bratrzymi v prawo krzestanske prziemierzie“ – so Sebastiánom (Rozgoňom) z Rozhanoviec (Rozgan), sedmohradským vojvodom, Jánom Pongrácom zo Svätého (Liptovského) Mikuláša (od *Swateho Mikulasse*), Jánom Kerským, Gašparom zo Slopnej (zo *Slopnan*) a Ladislavom Erdahatom z Drieňovej (z *Drzynoweho*).⁵² Prímerie platilo od 3. februára do 24. júna 1460 (do sviatku svätého Jána Krstiteľa). Bratrícki hajtmáni na území dnešného juhozápadného Slovenska sa zaviazali, že keď ich nebudú znepokojovať kráľovské vojská, budú žiť v mieri. Keď však niektorá z bojujúcich strán bude chcieť znova začať bojovať, musí to druhej strane oznámiť písomne tri týždne pred začatím boja. Prímerie obsahovalo aj dohodu o prepustení všetkých zajatcov.

Strach z týchto zvyškov „božích bojovníkov“ úplne paralyzoval hospodársky život v krajine. Kráľ Matej Korvín rokoval už v roku 1462 s Jánom Jiskrom o odchode bratríkov z pevností vo Veľkých Kostoľanoch a v Svätom Petre pri Hlohovci. Tí však požadovali vysoké výkupné, a preto k dohode nedošlo.⁵³

Prvého po mene známeho radového bojovníka z Hlohovca poznávame v doklade z roku 1465. Ide o listinu, v ktorej bojovníci, uvedení menami, vyhlasujú, že od Kazimíra, poľského kráľa, spoločne riadne, poctivé a pravé odpustenie prijali a nie sú viac v jeho službách. Medzi týmito bojovníkmi sa objavuje aj Horák (*Horsak*) Nového Hlohovca (z *Ffregsstatu*).⁵⁴ Roku sa 1496 poľský kráľ Albrecht chystal na vojenskú výpravu proti Turkom a okrem svojho domáceho vojska si zabezpečil aj žoldnierske oddiely hlavne z Čechov a Slovákov. Ich súpisy sa sčasti zachovali, a tak vieme, že v jeho oddieloch boli aj Mikuláš z Nového Hlohovca (*Fryštáku*), s ktorým slúžili aj piati Trenčania, či veliteľ roty Svižej z Nového Hlohovca (*Fryštáku*), s ktorým slúžili aj viacerí Slováci z Púchova, Nového Mesta nad Váhom, Lieskového a z Brezovej.⁵⁵

Bratríci si postavili svoj poľný tábor okrem iného aj vo Svätom Petre v bezprostrednej blízkosti Hlohovca. V západnej časti dnešného Slovenska ešte ani v roku 1466 nenastal trvalý mier. Ba začiatkom roka ju priam zaplavili bratríci z Moravy a Rakúska, ktorých viedol Ján Švehla.⁵⁶ Ich počet sa pohyboval okolo 3000. Podľa všetkého to boli azda zvyšky tých bratríckych oddielov, ktoré predtým pôsobili v službách rakúskeho arcivojvodu Albrechta a pustošili Rakúsko. Švehla zaujal pevnosť Veľké Kostoľany v Nitrianskej župe a pevne držal v rukách celé údolie Váhu až po Trnavu a Bratislavu.

⁵² MNL OL DL 15430. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/176752/?pg=0&bbox=-1437%2C-4542%2C5619%2C106>>. KNIEZSA, Štefan – BOTTLO, Béla – FÜGEDI, Erik – KIRÁLY, Péter. Stredoveké české listiny. Budapešť: Maďarská akadémia vied, 1952, s. 14-15. K problematike vojny a mieru v stredoveku pozri SEGEŠ, Vladimír. Fenomén vojny a mieru v stredoveku. In *Vojenská história* (Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo), 2003, ročník 7, s. 3-11.

⁵³ MNL OL DL 94493. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/180385/?pg=0&bbox=-217%2C-2404%2C3311%2C-80>>.

⁵⁴ CHALOUPECKÝ, ref. 49, s. XXVI.

⁵⁵ CHALOUPECKÝ, ref. 49, s. XXVIII.

⁵⁶ GÁCSOVÁ, Alžbeta. Boje Mateja I. proti Jánovi Jiskrovi z Brandýsa a bratríkom v rokoch 1458 – 1467. In *Historický časopis*, 1977, ročník 25, č. 2, s. 210.

Zo slovenských miest si v tomto období najviac vytrpela Trnava, ktorú bratříci, resp. žebrační, ako ich vtedy nazývali, niekoľkokrát vyrabovali a vypálili. Koncom roku 1466 sa uhorské vojsko pod vedením Mateja I. obrátilo proti Jánovi Švehlovi. Najprv sa zastavilo v Trnave. B. Podmanický ušiel od bratříkov v Trnave a vyrazil ich plán, ako sa chystajú napadnúť mesto.⁵⁷ Bratříci sa preto zriekli dobytia Trnavy a uspokojili sa s vyplienením jej okolia. V januári 1467 sa uhorské kráľovské vojsko pohlo, velil mu Blažej Magyar. Prišlo mu na pomoc aj 600 rakúskych jazdcov pod vedením Pottendorferovcov, ktorí sa chceli pomstiť za škody spôsobené bratříkmi. Súčasťou vojska uhorského kráľa bola aj hlohovská posádka, ktorej velil Mikuláš Ujlaki. Matej Korvín sa potom nejaký čas zdržiaval na hrade v Hlohovci.⁵⁸ Po takmer mesačnom obliehaní kráľovské vojsko pevnosť vo Veľkých Kostoľanoch dobylo. Kronikár Ján z Turca opísal túto udalosť takto: „*Po týchto slávnych činoch Matej obkľúčil a dobyl so silným oddielom pevnosť pri Kostoľanoch a či Svätý Vít a zajal istého Čecha Švehlu, vynikajúceho bojovníka, ktorý so značným pozháňaným vojskom veľmi plienil uhorskú krajinu. Obesili ho spolu s viacerými jeho spolupáchateľmi a vystavili hre vetrov. Aj mnohí jeho ďalší chytení prívrženci zahynuli v hnilobnom zápachu žalára.*“⁵⁹

⁵⁷ GÁCSOVÁ, ref. 56, s. 212.

⁵⁸ FELCÁN, Arpád. Hlohovecko kedysi, dnes a zajtra. 1. obnovené vydanie. Trnava 1993, s. 28. Pripomienkou návštevy legendárneho uhorského kráľa mal byť trónny koberec kráľa Mateja, zanechaný v Hlohovci po splnení vojenskej misie. Ten sa na hlohovskom zámku nachádzal až do roku 1945 a za dosiaľ nevyjasnených okolností na sklonku vojny opustil Hlohovec a stal sa obdivovaným exponátom Magyar Nemzeti múzea v Budapešti. URMINSKÝ, Jozef. História a osobnosti Hlohovca. Hlohovec v časoch kráľa Žigmunda a Mateja (Hlohovec v rokoch 1400 – 1500) [online]. Dostupné na internete: <<http://historia.elap-hlohovec.sk/publikacna-cinnost/texty-2013.html?id=144>>.

⁵⁹ SEGEŠ, Vladimír et al. Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky – Vojenský historický ústav, 2013, s. 76. Podľa ľudového podania šiel Švehla cez Starú Turú na koni, ktorý mal podkovy opačne pribité, aby tak zo stopy zviahol svojich prenasledovateľov. Ženy, ktoré na potoku prali šaty a videli rytiera na koni, ako ide od Čachtíc smerom na Javorinu, boli prekvapené, keď odtlačky podkov v čerstvom snehu ukazovali, akoby šiel smerom na Čachtice. Zburcovali vraj svojich mužov, ktorí Švehlu dohnali v horách, kde pri odpočinku zaspal, odzbrojili ho, poviažali a odviekli do Čachtíc, potom pred kráľa Mateja. Kráľ dal Švehlu i s ostatnými zajatcami popraviť. BEL, Matej. Notitia Hungariae novae historico-geografica IV. Vienna 1742, s. 468.

Bratrickeho veliteľa, zemanu Jána Švehlu, chytili obyvatelia Starej Turej (Thuran) na úteku, keď sa cez ich dedinu snažil dostať na Moravu. Odovzdali ho svojmu zemepánovi, palatínovi Michalovi Országovi z Gúth, ten zase kráľovi Matejovi Korvínovi, ktorý ho dal v Trnave popraviť. Obyvatelia Starej Turej za odmenu získali výsady, ktorými ich kráľ oslobodil od platenia daní a poplatkov do kráľovskej pokladnice. Dňa 3. februára 1467 dal kráľ Matej Korvín v Trnave vystaviť výsadnú listinu, ktorou turianskych obyvateľov oslobodil od platenia všetkých daní z majetku (*tributum*), príspevkov (*contributio*), výnosov (*proventus*) a poplatkov (*taxa*), riadnych i mimoriadnych, a akéhokoľvek iného platenia, ktoré by malo plynúť do kráľovskej pokladnice, a to na večné časy. Touto listinou boli obyvatelia Starej Turej oslobodení najmä od platenia mýtného a tridsiatku, čo pre nich znamenalo voľný obchod po celom Uhorsku. MNL OL DL 24547. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/189422/?pg=0&bbox=-1128%2C-3817%2C4805%2C91>>. „... nostrorum proudorum Petri et Jacobi Jobbagonum Magistri Michelis Orszagh de Gutth Palatini, in possessione Thurane uocate comorantium... quondam Joannem Bohemum Latronem Suehla uocatum, qui cum aliis Boemis latronibus Fortalicium Kosztholian uocatum erexerat... idem de dicto fortalicio Kosztholian fugeret, captiuauerunt, captumque Maestati nostrae duxerunt...“.

Turecké nebezpečenstvo a Hlohovec

Koncom apríla 1526 sa obrovská armáda sultána Sulejmana II. vydala z Istanbulu na pochod. Po prijatí tejto zvesti kráľ Ľudovít II. vyhlásil generálnu insurrekciu, čiže brannú pohotovosť. Podľa jeho príkazu po všetkých župách nosili krvavý meč na znak všeobecného ohrozenia. Zvolávali tak bojaschopných šľachticov do vojska. Protivníci sa stretli 29. augusta 1526 pri Moháči. Na bojisku sa pod velením kaločského arcibiskupa a hlavného dolnouhorského kapitána Pavla Tomorihho postavilo asi 25-tisícové uhorské vojsko, v ktorom boli aj menšie pešie kontingenty českých, moravských, poľských a sliezskych žoldnierov, proti 60- až 70-tisícovému vojsku sultána Sulejmana.⁶⁰

Početne slabé vojsko vedené neskúsenými veliteľmi, v čase bitky vlastne ešte riadne nepripravené na boj, bolo na hlavu porazené. V boji padla skoro celá uhorská pechota, skladajúca sa vo veľkej miere z naverbovaných a vojensky neskúsených študentov, tovaríšov a mestskej chudoby. Šľachtická jazda sa nezachovala veľmi hrdinsky, lebo najprv len „takticky“ ustupovala a dlho pred skončením bitky z boja ušla. Kráľ Ľudovít II. zahynul na úteku. Sultán si dlho nebol istý, či v boji skutočne zvíťazil, lebo sa mu videlo nemožným, aby uhorský kráľ postavil do boja len také malé sily, s akými sa stretol.⁶¹

Prvá vojnová pohroma zo strany tureckých vojsk postihla územie dnešného juhozápadného Slovenska roku 1530. Vojská smederevského bega Mehmeda, ktoré prišli na pomoc Jánovi Zápoľskému a podľa dohovoru mali pustošiť kraje kráľa Ferdinanda I. v Rakúsku a na Morave, pri Komárne a Ostrihome prekročili Dunaj a vyplienili rozsiahle územie dnešného juhozápadného Slovenska – na dolnom toku Hrona až po Hronský Beňadik, v Ponitří do okolia Topoľčian, ďalej v okolí Hlohovca a Trnavy. Turci sa neuspokojili len s vypaľovaním a drancovaním nechránených mestečiek a dedín, ale so sebou odviekli aj zajaté obyvateľstvo. Počet odvečených osôb sa odhaduje na niekoľko desiatok tisíc. Najviac bola postihnutá Nitrianska župa.⁶² Z miest a mestečiek utrpeli najväčšie škody Hlohovec a Vráble, menej Topoľčany a Zlaté Moravce. V Hlohovci bolo zničených 246 meštianskych domov, takže tam zostalo iba 46 rodín. Podľa daňových súpisov Nitrianskej a Bratislavskej župy z rokov 1531 – 1532 bola úplne spustošená oblasť ohraničená mestami a dedinami Vráble – Nitra – Bánovce – Hlohovec – Veľké Kostoľany – Boleráz – Bučany – Hlohovec – Komjatice, kde zostalo na niektorých miestach len 15 – 20 % pôvodného obyvateľstva.⁶³ Chýr o hroznom pustošení Turkov v Hlohovci sa dostal až na Moravu.⁶⁴

Zrejme najtvrdšie postihol turecký vpád Hlohovec a jeho najbližšie okolie, ktoré tvorilo hlohovské hradné panstvo, patriace Alexejovi Turzovi. V Starom Hlohovci bolo vypálených 60 domov, takže tu zostali len traja chudáci. Rovnako nemilosrdne postihol turecký vpád aj všetky dediny patriace k hlohovskému hradnému panstvu, a to Svätý Peter, Kľačany, Dvorníky, Bojničky, Pastuchov,

⁶⁰ SEGEŠ – ŠEĎOVÁ, ref. 33, s. 38-39.

⁶¹ MARSINA, Richard (ed.). Dejiny Slovenska I (do roku 1526). Bratislava: Veda, 1986, s. 424-425.

⁶² ŽUDEL, Juraj. Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku. Bratislava: Veda, 2010, s. 130-131.

⁶³ KOPČAN, Vojtech. Turecké nebezpečenstvo a Slovensko. Bratislava: Veda, 1986, s. 35.

⁶⁴ LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 84.

Jalšové, Ratnovce a Madunice. Podobnú skazu rozsievali turecké oddiely aj v dedinách, ktoré patrili k tematínskemu hradnému panstvu, ktoré tiež vlastnil Alexej Turzo. Jeden turecký oddiel prekročil pri Hlohovci Váh s úmyslom zaútočiť aj na Trnavu, od čoho ho zrejme odhovorili Zápoľského sprievodcovia. Iný turecký oddiel sa z Hlohovca pohol na Žlkovce, kde vypálil 16 usadlostí, v blízkych Ratkovciach vypálil 6 domov.⁶⁵ V tomto období bolo mestečko Hlohovec opevnené palisádami, čo turecké oddiely neodradilo od plienenia a rabovania. Posádka Hlohovského hradu proti rabujúcim Turkom vôbec nezakročila, rovnako pasívna zostala aj posádka Tematínskeho hradu. Takmer ¼ sídiel v Nitrianskej župe prestala dočasne existovať, úbytok obyvateľstva bol taký enormný, že trvalo niekoľko dekád, kým počty obyvateľstva dosiahli predchádzajúci stav.⁶⁶

Mikuláš Ištvanfi, uhorský humanistický básnik a tajomník ostrihomského arcibiskupa i uhorského kancelára Mikuláša Oláha, opisuje tieto udalosti z roku 1530 vo svojej kronike *Historia regni Hungariae post obitum Gloriossimi Matthaie Corvini regis a quo apostolicum hoc Regnum Turcarum potissimum armis Barbare invasum Libris XXXIV [...] descripta a Nicolao Isthvanfio* takto: „Z Vrabeľ, Čifár, Zlatých Moraviec, Komjatíc odvolielkol všetkých obyvateľov a obce podpálil. Napokon sa dal iným smerom a tiahol až k Šintave, Hlohovcu a piešťanským kúpeľom a všetky tie kraje pri rieke Váhu, mestecká aj dediny, preplnené množstvom ľudí a rôznymi vecami, požiarimi, vraždami a lúpežami na široko-d'aleko zničil.“⁶⁷ Tureckí vojaci pri rabovaní a plienení vôbec nahládali na to, či ide o majetky Ferdinandových prívržencov, pretože takisto spustošili aj majetky stúpcov Jána Zápoľského.⁶⁸ Za niektorých zajatcov potom Turci žiadali vysoké výkupné. Vyberač kráľovského tridsiatku – cla (*tricesimator*) – v Hlohovci Juraj Sarkan žiadal listom z 30. 6. 1585 o podporu bratislavského richtára a mešťanostu Mikuláša (predstaveného mestskej samosprávy), pretože jeho brat Ján bol prepustený z tureckého zajatia pod podmienkou, že zaplatí 500 zlatých ako výkupné.⁶⁹ Podotýkame, že islamská spoločnosť využívala zajatcov ako otrokov. Zajatci boli v oblasti pohraničia veľmi lukratívnym tovarom, pretože ich bolo možné darovať, vykúpiť či vymeniť alebo aj prepustiť za určitých podmienok. Častými akciami tureckých oddielov bolo teda získavanie

⁶⁵ LUKAČKA, Ján. Bezbranná krajina. Prvé osmanské plienenie juhozápadného Slovenska na jeseň roku 1530 ako dôsledok porážky pri Moháči. In Bitka pri Moháči – historický medzník v dejinách strednej Európy (490. výročie). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie z XX. archívnych dní v Slovenskej republike v Tatranskej Lomnici v dňoch 23. – 25. mája 2016. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov s podporou Medzinárodného vyšehradského fondu, 2016, s. 44-45. Pozri aj RATKOŠ, Peter. Slovensko za osmanskej expanzie v rokoch 1526 – 1532. Prvá osmanská výprava na Slovensko r. 1530. In Historický časopis, 1967, ročník 15, číslo 2, s. 227-232.

⁶⁶ LUKAČKA, ref. 65, s. 46.

⁶⁷ DVOŘÁK, Pavel (ed.). Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VII. Turci v Uhorsku. Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen od tragickej bitky pri Moháči až do Bratislavského snemu. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005, s. 29. Porovnaj MATUNÁK, Michal. Život a boje na slovensko-tureckom pohraničí. Bratislava: Tatran, 1983, s. 32.

⁶⁸ HORVÁTH, Pavol – KOPČAN, Vojtech. Turci na Slovensku. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 51.

⁶⁹ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej MVS), Archív mesta Bratislava (ďalej AMB), zberka listín a listov č. N 1143.

zajatcov z radov poddaných a mešťanov.⁷⁰ Nie všetkým zajatcom doprial osud vrátiť sa späť, ako to bolo v prípade Jána Sarkana z Hlohovca. Aj v mierových časoch totiž ročné straty obyvateľstva v dôsledku odvedenia zajatcov predstavovali 3000 – 4000 obyvateľov. Z nich len časť mohla vykúpiť rodina alebo príbuzní. Niektorí zajatci si museli získavať peniaze na výkupné sami, zvyšok zajatcov sa dostal na trhy s otrokmi.⁷¹

Od tej chvíle v Hlohovci nepoznajú pokoj. Kastelán hradu Hlohovec Šimon Kriva (*Krywa*), zrejme z obavy z ďalšieho tureckého vpádu do oblasti Hlohovca, 30. 5. 1539 adresoval list mestu Trnava, kde žiadal murárov, ktorí sa tu zdržiavali, o opravu bašty (*propugnaculum*) v Hlohovci.⁷² V roku 1544 prichádzajú Uhorsku na pomoc poľskí kozáci, ktorí sa usadili práve v Hlohovci. Dňa 19. 8. 1544 píše Karol zo Žerotína (z *Zierotina*) v Šintave (v *Ssyntawie*), kapitán vojska moravských stavov, rade mesta Trnavy, pričom podáva správu o pobyte Poliakov v Novom Hlohovci (*Ffrysstak*). Ako vyplýva z listu, Karol zo Žerotína sa vypravil do Hlohovca na koči, aby poľskí kozáci zložili sľub.⁷³ Na Poliakov v Hlohovci bol zvedavý aj Ján mladší z Kunovíc (*Kunowicz*), ktorý bol zástupcom hlavného veliteľa, poručík (*leytyngar, leytinkar*) Karola zo Žerotína. Aj Ján mladší z Kunovíc podal v mene svojho veliteľa správu mestu Trnava o príchode poľských kozákov, a to 22. 8. 1544 v Šali (v *Sselle*).⁷⁴ Príchod poľských kozákov do Hlohovca,

⁷⁰ KOPČAN, Vojtech. Pramene k vojenským dejinám Slovenska v archíve predsedníctva vlády v Istanbule. In *Slovenská archivistika*, 1991, ročník 26, číslo 1, s. 160.

⁷¹ KOPČAN, Vojtech. Tri turecké listiny zo slovenských archívov. In *Historické štúdie*, 1973, ročník 18, s. 252. Do úvahy ešte pripadala možnosť výmeny zajatcov. Dňa 30. 12. 1556 odpísal budínsky berlerbeg Ali paša Jánovi Kružičovi na jeho list. Súhlasil s výmenou Kasima, služobníka bega Sulejmana, ktorý bol uhorským zajatcom. Ali paša, ako vyplýva z jeho odpovede, bol ochotný spomenutého Kasima vykúpiť za peniaze alebo vymeniť za zajatca. Ján Kružič sa osobitne zaujímal o jedno dieťa, ktoré bol Ali paša ochotný vymeniť, ale požadoval ďalšie informácie, a to jeho meno, spoločenské postavenie a obdobie, kedy malo byť zajaté. TAKÁTS, Sándor – ECKHART, Ferencz – SZEKFÜ, Gyula. A budai basák magyar myelvű levelezése I. 1553 – 1589. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1915, č. 8, s. 8-9. Slovenský preklad pozri v MALINIÁK, Pavol – NAGY, Imrich. Turek na obzore. Z prameňov k uhorsko-osmanským vzťahom. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2013, č. 20, s. 160-161.

⁷² Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej MVSR), Štátny archív v Bratislave (ďalej ŠAB), pobočka Trnava (ďalej PTT), fond Magistrát mesta Trnavy (ďalej MG), oddelenie Missiles (1500 – 1850), súpis korešpondencie mesta Trnava, inventárne číslo 477. Prvýkrát sa so Šimonom Krivom stretávame ako s kastelánom Hlohovského hradu 24. 12. 1538. MVSR, ŠAB, PTT, MG, Missiles, č. 454. Dňa 6. 9. 1539 napísal Šimon Kriva na Hlohovskom hrade list, kde vystupuje už ako kastelán hradu Hlohovec a provízor (hospodársky správca). MVSR, ŠAB, PTT, MG, Missiles, č. 491. O svoju funkciu provízora pomerne rýchlo prišiel, pretože už 11. 12. 1539 opäť vystupuje len ako hlohovský kastelán. MVSR, ŠAB, PTT, MG, Missiles, č. 500. Pred tureckým plienením bola v r. 1610 na obranu mesta nadstavená veža farského Kostola svätého Michala o jedno podlažie, aby jej rozšírený parapet mohol slúžiť ako ochodza na pozorovanie pohybu nepriateľa. Z veže každý večer oznamoval nočný hlásnik (nazývaný priliehavo „*nocnošný*“) obyvateľom mesta koniec dňa a uzavretie mestských brán. URMINSKÝ, Jozef. História a osobnosti Hlohovca. V tieni tureckého polmesiaca (Hlohovec v r. 1600 – 1700). Dostupné na internete: <<http://historia.elap-hlohovec.sk/publikacna-cinnost/texty-2013.html?id=142>>.

⁷³ VARSÍK, Branislav. Slovenské listy a listiny z XV. a XVI. storočia. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956, č. 185, s. 288-289. Porovnaj LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 83, kde autorka nesprávne uvádza rok 1530.

⁷⁴ VARSÍK, ref. 73, č. 186, s. 289-290.

ktorí boli v službách moravských a českých stavov, zaiste súvisí s nepriaznivou situáciou v Uhorsku, ako aj so snahou chrániť Uhorsko pred tureckou hrozbou. Už 29. 8. 1541 totiž turecká armáda obsadila Budínsky hrad. Ostrihom kapituloval 10. 8. 1543. Následne bol dobytý aj Stoličný Belehrad a v roku 1544 aj Vyšehrad, obrancovia Novohradu utiekli z hradu už po správe, že sa k nim blíži nepriateľ, a bez boja obsadili Turci aj Hatvan a ďalšie hrady.⁷⁵

V roku 1566 nariadil ostrihomský arcibiskup, uhorský prímás, pápežský legát, najvyšší a tajný kancelár (*summus et secretarius cancellarius*) a uhorský miestodržiteľ Mikuláš Oláh vo svojom mandáte mestečkám Hlohovcu (*Galgocz*), Čataju (*Chazay*), Chorvátskemu Grobu (*Grwab*), Šintave (*Sempthe*), Pezinku (*Bozyn*), ako aj richtárom, prísazným (členom mestskej rady) a mešťanom Trnavy a Bratislavy (*ciuitatum Posoniensis et Tirnaviensis*) postarať sa o zásobovanie vojska a dodávky krmovín pre kone (*cum victualibus... sibi quam equis suis necessariis... victualia tam hominibus quam equis necessaria*).⁷⁶ Tieto opatrenia zaiste majú súvislosť so zvýšeným tureckým nebezpečenstvom a bojom proti tureckej expanzii v roku 1566. Dňa 2. 12. 1566 informoval Ján Kružic listom Pavla Rubigalla o vtedajšej vojenskej situácii. Proti tureckým jednotkám, ktoré mali v zámere zaútočiť na banské mestá, „v Krupine a Leviciach má sa udržiavať veľké množstvo dobrých vojakov, pretože sa majú obzolašť chrániť banské mestá, má sa udržiavať aj výzvedná skupina“⁷⁷. Keďže bolo potrebné aktívne sa zúčastniť na protitureckých bojoch, v roku 1573 odišlo z hlohovského panstva do armády 50 jazdcov, v roku 1575 50 pešiakov.⁷⁸

S ďalším tureckým vpádom do oblasti Hlohovca sa stretávame až v roku 1599. Vtedy sa Turci, už naložení korisťou z vyplienených dedín a mestečiek, vracali smerom na mestecká patriace Turzovcom, t. j. na Hlohovec, Prievidzu, Nitrianske Pravno, Bojnice, ďalej na Kýr a Ivanku pri Nitre a na príľahlé osady patriace k Novým Zámkom, t. j. Tvrdošovce, Ňarhíd a Čifáre. Turci neušetrili ani obyvateľstvo, ktoré stihlo prejsť riekou Váh a strhlo za sebou mosty, mysliac si, že už bude v bezpečí, pretože Turkom sa riekou Váh podarilo prebrodiť.⁷⁹ Holuby uvádza, že v roku 1599 sa hore Považím valili drancujúce turecké hordy, ktoré vraj odvliekli 13 000 ľudí.⁸⁰

⁷⁵ KOPČAN, Vojtech – KRAJČOVIČOVÁ, Klára. Slovensko v tieni polmesiaca. Martin: Osveta, 1983, s. 25-26.

⁷⁶ MVSР, АМВ, 12398, Lad27/G, 12398/39.

⁷⁷ PETRITSCH, Ernst Dieter. Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv, Band. 1 (1480 – 1574). Wien: Österreichisches Staatsarchiv, 1991, č. 417, s. 148. So zámerom dobytia banských miest už pred 1. 3. 1566 „budínsky paša nechal vyťahnuť na druhú stranu k Pešti 16 kartúnových diel a 3 veľké dobývacie baranidlá a umiestnil ich k Tehliarskej bráne“ (súčasť opevnenia Pešti). MALINIАK – NАGY, ref. 71, č. 29, s. 120.

⁷⁸ HLADKÝ, Juraj – VONDROVSKÝ, Ivo. Sta viator. Kapitoly z dejín Leopoldova (1). Leopoldov: VM-print Leopoldov, 2009, s. 11.

⁷⁹ HORVÁTH, Pavol. Rabovali Turci. Výber z kroník a listov zo 16. a 17. storočia. Tatran 1972, s. 53, pozri aj s. 11.

⁸⁰ HOLUBY, Jozef Ľudovít. Stopy tureckého hospodárenia v Trenčiansku v XVI. a XVII. stor. In Slovenské pohľady, 1894, XIV, s. 659. Predohrou vpádu Turkov do oblasti Hlohovca v roku 1599 bola udalosť z roku 1591, považovaná arcikniežaťom Matejom za veľké porušenie mieru. Ostrihomský beg zaútočil na kupcov z Trnavy, Hlohovca a iných miest, ktorí prišli na jarmok v Tekovských Lužanoch pravdepodobne kupovať dobytok. Ostrihomského bega od jeho zákerného činu neodradil ani fakt, že mali pri sebe ochranný list. Šiesti kupci prišli o život, ďalší 8 padli

V roku 1599 prešiel cez Hlohovec smerom k Čachticiam turecký vpád z roku 1599, ktorý postihol aj Hlohovec a drasticky znížil počet obyvateľstva. Podľa prvého súpisu obývaných (zdanených) domov v Nitrianskej župe z roku 1598 vieme, že v mestečku Hlohovec (*oppidum Galgocz*) bolo 315 domov, vo Svätom Petre (*Zenttpeter*) 74, v Starom Hlohovci (*Ó Galhocz*) 73, na Špitálskej ulici (*Platea hospitalis Galgocziensis*) 26 a na ulici zvanej Zábranie (*Platea Zabranije dicta ad Galgocz*) ďalších 86 domov. Celkovo bolo v Hlohovci v roku 1598 574 domov.⁸¹ Počet domov v mestečku Hlohovec (*oppidum Galgocz*) v roku 1600 klesol na 260, o rok neskôr bolo v mestečku už len 231 zdaniteľných domov.⁸² To predstavuje zníženie počtu zdaniteľných domov v mestečku Hlohovec v roku 1600 o 17,46 %, len o rok neskôr zníženie počtu domov o 26,66 % v porovnaní s rokom 1598. Špitálska ulica (*Platea hospitalis*) mala v roku 1600 25 zdaniteľných domov, ale v roku 1601 klesol počet týchto domov na 17.⁸³ Štatisticky to predstavuje zníženie počtu zdaniteľných domov v roku 1600 na Špitálskej ulici, ktorá tvorila časť Hlohovca, síce len o 3,84 %, ale v roku 1601 sa počet týchto domov znížil už o 34,61 %. V Hlohovci sa nachádzala aj ulica obývaná želiarmi (*Platea inquilinaria*), o ktorej však nevieme nič bližšie, čo sa týka počtu domov. Starý Hlohovec (*Oh Galgocz*) mal v roku 1600 70 zdaniteľných domov, pokles sme zaznamenali aj tu (v roku 1601), a to na 63 domov. Percentuálne to znamená pokles v porovnaní s rokom 1598 o 4,11 % v roku 1600, ale v roku 1601, keď sa odsťahovali ďalší obyvatelia, bolo zdaniteľných domov už o 13,70 % menej. Dedina Svätý Peter (*Zentpeter*) mala v roku 1600 podľa súpisu 60 zdaniteľných domov, o rok neskôr už len 42 domov.⁸⁴ To predstavuje zníženie počtu domov, ktoré museli odvádzať daň, v roku 1600 o 18,91 %, v roku 1601 dokonca o 43,24 % v porovnaní s rokom 1598. K Hlohovcu patrila ešte ulica Zábranie (*Platea Zabranije dicta*), ktorá mala v roku 1600 40 zdaniteľných domov, v roku 1601 len 20.⁸⁵ Situácia s počtom obyvateľstva tu bola najhoršia a pokles zdaniteľných domov najdrastickejší. Stačí uviesť fakt, že v porovnaní s rokom 1598 tu bol pokles zdaniteľných domov v roku 1600 o 53,48 %, čo znamená, že neobývaný tu bol v podstate každý druhý dom. Ešte horšia situácia nastala v roku 1601, keď počet domov, ktoré mali odvádzať daň, klesol o 76,74 % v porovnaní so stavom z konca 16. storočia (rok 1598). To znamená, že obývaný zostal len každý štvrtý dom.

Turecké plienenie Hlohovec neobišlo. Dovtedy najsilnejší útvar tureckého vojska, okolo 15 000 mužov, spôsobil veľké škody.⁸⁶ Niekoľko oddielov Tatárov

do zajatia, čo neskôr Sinan paša ospravedlňoval tým, že kupci bega náhle prepadli na jarmoku, pričom mu údajne zabili dvoch ľudí a niekoľko koní. KOPČAN, ref. 63, s. 83.

⁸¹ MASLÍKOVÁ, Ľudmila. Súpis domov Nitrianskej stolice z roku 1598. In Štúdie o dejinách. Historia nova 6 [online]. Bratislava: Stimul, 2013, s. 147, 148. Dostupné na internete: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/ksd/Hino6.pdf>.

⁸² KOHÚTOVÁ, Mária. Demografický a sídlitný obraz západného Slovenska. Bratislava: Veda, 1990, s. 99.

⁸³ KOHÚTOVÁ, ref. 82, s. 100.

⁸⁴ KOHÚTOVÁ, ref. 82, s. 104.

⁸⁵ KOHÚTOVÁ, ref. 82, s. 105.

⁸⁶ LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 84. Pozri aj ŽUDEL, Juraj. Stolice na Slovensku. Bratislava: Obzor, 1984, s. 81.

a Turkov sa po oboch stranách Váhu dostalo až k Beckovu a Trenčínu.⁸⁷ Len tak možno vysvetliť dramatický pokles počtu domov a vyľudnenie v období po roku 1599. Celkovo možno povedať, že kým v roku 1598 mal Hlohovec so všetkými svojimi časťami 574 domov, ktoré odvádzali daň, v roku 1600 to bolo už len 455 domov (pokles o 20,73 %) a v roku 1601 len 373 domov (pokles o 35,01 % v porovnaní s rokom 1598). V 1. polovici 17. storočia bol počet opustených usadlostí neobyčajne vysoký, a to aj podľa evidencie panstiev. Na hradnom panstve Hlohovec bolo v roku 1636 asi 60 % sedliackych a 50 % želiarskych domov prázdnych.⁸⁸ Turecké vpády mali, prirodzene, aj negatívne hospodárske dôsledky v zasiahnutých oblastiach. Obdobie 15-ročnej vojny (1593 - 1606), keď výroba vína poklesla asi o 50 %, predstavuje začiatok pustnutia vinohradov. Niektoré predtým významné vinohradnícke oblasti, ako napr. Nové Mesto nad Váhom, Šintava či Hlohovec, sa z tejto pohromy už nespamätali.⁸⁹

Strach z ďalšieho tureckého vojenského vpádu viedol k tomu, že 14. 6. 1603 bol na generálnom zhromaždení Nitrianskej župy prítomný aj Juraj Turzo, hlavný kapitán zadunajských častí kráľovstva. Jednou z jeho požiadaviek a predstáv bolo, aby Nitrianska župa kládla odpor a zabránila ďalším tureckým vpádom do tejto oblasti. V prípade, ak by mal Juraj Turzo overené správy o hroziacom tureckom vpáde, v Nových Zámkoch vystrelia 12 signalizačných rakiet. *„Po ich zaznení, v iných susedných pevnostiach tak pánov magnátov, ako aj šľachticov, t. j. v Šuranoch, Komjaticiach, Nitre, Šintave, Hlohovci, nech tam vystrelia takisto 12 signalizačných rakiet. Kde takýto zvuk rakiet sotva dostatočne mohol byť počutý alebo pozorovaný, nech je okrem toho postavená na vrchu Zobor jedna drevená hranica a nech je zapálená na pokyn pána hlavného kapitána, aby predsa len po počutí a zaznení týchto dvoch signálov v župe mohol každý isto poznať, že sa nepriateľ už blíži a chce pustošiť jej územia, a aby sa župa mohla účinne brániť a odolávať.“* Ihneď po zaznení a spozorovaní týchto signálov a rakiet bolo povinnosťou všetkých prelátov a magnátov, a teda aj hlohovského zemepána, vyzbrojiť určitý počet jazdcov, ktorý im bol stanovený Nitrianskou župou dňa 18. 9. 1600.⁹⁰

Hlohovec vo víre protihabsburských povstaní (a ich dôsledky)

Za vlády Rudolfa II. bola uhorská šľachta vytláčaná z vojenských a politických pozícií. Stupňoval sa rekatolizačný kurz, ktorý bol sprevádzaný konfiškáciami

⁸⁷ NAGY, Imrich. Beckov vo vedomostiach Mateja Bela. In Acta historica Neosoliensia, 2012, ročník 15, s. 351.

⁸⁸ MATULA, Vladimír - VOZÁR, Jozef (ed.). Dejiny Slovenska II (1526 - 1848). Bratislava: Veda, 1987, s. 194. V roku 1617 dal majiteľ Hlohovca Stanislav Turzo spísať urbár. Dedina Dvorníky, ktorá patrila do hradného panstva Hlohovec, mala v tomto roku až 59 opustených usadlostí, 27 polovičných usadlostí a len 62 sedliackych usadlostí. V tom istom urbári vidíme, že v Hlohovci bolo 28 želiarskych domov, z toho 8 usadlostí (vrátane usadlosti Mateja Kosu, ktorý mal dvoch synov a bol vinohradníkom miestneho hlohovského zemepána) bolo celkom pustých, čo znamená, že polia patriace k usadlosti neboli obrábané ani nemali nájomcu. Jeden želiar býval v pastierskom dome. Originál v Magyar Nemzeti Levéltár - Országos Levéltár, Urbaria et Conscriptioes, Castri Galgocz Urbarium Anni 1617, Fasc. 16, No. 1.

⁸⁹ MATULA - VOZÁR, ref. 88, s. 198.

⁹⁰ SEGEŠ, Vladimír - ŠEĎOVÁ, Božena. Pramene k vojenským dejinám Slovenska II/1. 1526 - 1648. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2015, č. 40, s. 162-163.

majetkov protestantskej šľachty a svojvoľným vystupovaním cisárskych veliteľov proti protestantom. Hornouhorský hlavný kapitán Barbiano von Belgiojoso na jar 1604 začal zaberat' aj majetky Štefana Bočkaja, protestantského sedmohradského veľmoža, čo situáciu ešte zhoršilo. Štefan Bočkaj, ktorý sa chcel aj s tureckou pomocou stať sedmohradským kniežaťom, sa postavil na odpor.⁹¹ Proti-habsburské povstania neobišli ani Hlohovec. Na jar roku 1605 povstalci obsadili stredoslovenské banské mestá a po kapitulácii Trenčína, Nitry a Trnavy aj celé dnešné územie západného Slovenska s výnimkou Bratislavy.⁹² Vojská Štefana Bočkaja vtedy úplne zničili budovu františkánskeho kláštora v Hlohovci a tá až do roku 1630 bola neobývaná. Pravda túto budovu dal hlohovský zemepán a patrón evanjelickej cirkvi Adam Ungnad podpáliť už v roku 1576.⁹³ Stav po skončení Bočkajovho povstania výborne ilustruje list župných hodnostárov Nitrianskej župy palatínovi Jurajovi Thurzovi. V ňom sa okrem iného píše: „Nestačilo to, že v tom čase celé tábory vojska ustavične prechádzali cez našu župu na veľkú škodu obyvateľstva, ale nebolo roka, v ktorom rôzne kompánie by neboli sedeli 2 – 3 mesiace na krku chudoby. Čo nechala 1 armáda, stovila ďalšia. Nikto nemal nielenže vlastný dom, ale ani nijaký majetok. Ľudia sa skrývali v lete i v zime v horách aj so svojimi rodinami. Ničenie generála Bastu, hajdúchov, Turkov, Tatárov, moru a drahoty... sú nevysloviteľné.“⁹⁴

Ideologicky bol hlavným motívom ďalšieho protihabsburského povstania pod vedením Gabriela Betlena boj o náboženskú slobodu pre protestantov, pričom aj z katolíckeho náboženského tábora silneli násilné formy presadzovania svojich cieľov. Popritom u vodcov povstania zohrávali úlohu aj osobné záujmy a ambície presadiť sa mocensky. Nesporne zaujímavým faktom bolo, že povstalci Habsburgovcov nedetronizovali, hoci v niektorých momentoch ovládli takmer celé územie kráľovstva. Nešťastným dôsledkom pre územie dnešného Slovenska, kráľovského Uhorska, bolo, že sa práve na ňom odohrávali všetky povstania a väčšine jeho obyvateľov spôsobovali ďalšie útrapy a prinášali nepriaznivé vplyvy vojnových udalostí.⁹⁵ V roku 1621 vojská Gabriela Betlena pod vedením jeho veliteľa Štefana Egriho bitkou pri Zvolene začali sériu menších víťazstiev, ktoré zakončili rozbitím pôvodne štvortisícového cisárskeho vojska pri Hlohovci. Viacerí

⁹¹ SEGEŠ, Vladimír. Slovensko. Vojenská kronika. Bratislava: Perfekt – Vojenský historický ústav, 2007, s. 37.

⁹² ČAPLOVIČ, Dušan et al. Dejiny Slovenska. Bratislava: Academic electronic press, 2000, s. 141. Podľa Dangla k obsadeniu Hlohovca a Trnavy prišlo ešte pred postupom vojsk Štefana Bočkaja k Bratislave, čo sa uskutočnilo v máji 1605. DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská od Wogastisburgu po Lamač. Bratislava: Mladé letá, 1984, s. 115.

⁹³ LENGYELOVÁ, Tünde. Zemepanské mestá Thurzovcov v 16. a 17. storočí. In KÓNYA, Peter (ed.). Zemepanské mestá a mestečká v Uhorsku v rannom novoveku. Mezővárosok a korauj-kori Magyarországon. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 60. Autorka uvádza chybné rok 1603. Proti-habsburské povstanie pod vedením Štefana Bočkaja však vypuklo až v roku 1604. Pozri aj KÓNYA, Peter. Storočie protihabsburských povstaní. Dostupné na internete: < <http://www.nogradhistoria.eu/data/files/186789870.pdf> >.

⁹⁴ DANGL, Vojtech – KOPČAN, Vojtech. Vojenské dejiny Slovenska. II. zväzok. 1526 – 1711. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1995, s. 91.

⁹⁵ BAĐURÍK, Jozef. 300. výročie zavŕšenia stavovských bojov proti Habsburgovcom. In Studia Academica Slovaca, 2011, číslo 40. Prednášky XLVII. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2011, s. 28-29.

uhorskí šľachtici, ktorí bojovali na strane cisára, padli do zajatia.⁹⁶ Stúpencom veľmoža Gabriela Betlena sa stal aj Imrich Turzo, ktorý bol synom palatína Juraja Turza. Povstanie Gabriela Betlena a mierové rokovanie v Mikulove bolo vrcholom kariéry Imricha Turza. Imrich sa otvorene angažoval v protihabsburskom odboji. Na vlastné náklady postavil vojsko, ktoré sa zapojilo do boja proti cisárovi, a významnou mierou sa angažoval v rokovaniach o mieri na zámku v Mikulove na Morave.⁹⁷ Ku Gabrielovi Betlenovi sa priklonil aj Stanislav Turzo, ktorý sa stal jeho dôverníkom. Práve pod jeho vplyvom sa šľachta Nitrianskej župy priklonila k sedmohradskému veľmožovi Betlenovi. Dňa 24. 9. 1619 bol v Hlohovci zvolený za kapitána Gašpar Očkaj, ktorý sa stal pobočníkom Turzovcov. V roku 1620 Gabriel Betlen ustanovil za župana Nitrianskej župy práve Stanislava Turza a dostal poverenie na verbovanie povstaleckej armády.⁹⁸ Betlen ho (v snahe udržať si jeho náklonnosť) vymenoval za veliteľa zadunajských vojsk a poveril ho velením nad Novými Zámkami. Podarilo sa mu dosiahnuť víťazstvo nad cisárskymi vojskami pod velením generála Buquoia, ktorý so svojím vojskom obliehal pevnosť. Samotný generál bol v bitke zabitý a Turzo získal okrem slávy aj významnú vojenskú korisť. Veľkú časť z nej – predovšetkým zbrane a delá – dal odviezť na svoje hrady.⁹⁹ Hrad Hlohovec bol v období povstania Gabriela Betlena obsadený vojskami povstalcov, pričom samotný Gabriel Betlen sa tu častejšie zdržiaval. Po uzavretí mieru v moravskom Mikulove vojská Gabriela Betlena z Hlohovca odišli a hrad opäť pripadol Turzovcom. Keď preberal od vojsk Gabriela Betlena Hlohovský hrad Turzov úradník Lukáč Seredský, ktorý bol Turzov podkastelán, spísal sa aj podrobný inventár.¹⁰⁰ Koncom leta 1626 Betlenove vojská smerovali na územie dnešného západného Slovenska v snahe pomôcť zvyškom armády protestantského vojvodu Mansfelda. Mansfeldove a Betlenove jednotky sa

⁹⁶ DANGL, ref. 92, s. 124.

⁹⁷ CHMELÍK, Martin. Thurzovci a Orava. In *Thurzovci. Zborník z konferencie*. Žilina: Žilinský samosprávny kraj, 2012, s. 24.

⁹⁸ FELCÁN, ref. 58, s. 35. Lehotská chybné považuje za vodcu povstalcov Štefana Bočkaja, hoci ten stál na čele protihabsburského odboja v rokoch 1604 - 1606. LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 84. Felcán v citovanom diele na s. 35 opisuje bitku v júni 1621, ktorá sa údajne odohrala pri Hlohovci. Na čele povstaleckých vojsk údajne stál hlohovský zemepán Imrich Turzo, ktorý sa vraj pri ústupe pred početnejšími cisárskymi vojskami utopil v rieke Váh. Tomu odporuje tvrdenie v CHMELÍK, ref. 97, s. 24, podľa ktorého „krátko nato gróf Imrich Thurzo zomrel (dňa 19. 10. 1621). V čase svojej smrti mal 23 rokov. Pochovaný bol do krypty Oravského hradu“. Podľa Dangla práve v lete 1621 povstalecké vojská Gabriela Betlena pod vedením Štefana Egriho porazili cisárske oddiely pri Hlohovci, čo tiež odporuje Felcánovmu tvrdeniu. Pritom Imrich Turzo sa na mierových rokovaniach v Mikulove určite zúčastnil, aj keď na ne prišiel s oneskorením, pretože už vtedy mal vážne podlomené zdravie. SZALAY, László – SALAMON, Ferenc. Gr. Esterhazy Miklos nador. I. Budapest 1863, s. 209. Nemohol teda zomrieť už v júni 1621, ako to tvrdí Felcán. Napokon Imrich Turzo ešte 30. 9. 1621 napísal v Sobotišti svoj posledný list, ktorý adresoval svojej matke do Bytče, kde sa zmienil o tom, že na ceste na mierové rokovania do Mikulova ho postihla žalúdočná choroba. Imrich Turzo bol chorý už 21. 8. 1621, ako to vyplýva z listu jeho sestry Heleny, odoslaného Alžbete Coborovej. Zomrel 19. 10. 1621. KOČIŠ, Jozef. Imrich Thurzo a jeho korešpondencia 1609 – 1621. In *Slovenská archivistika*, 1988, ročník 22, číslo 2, s. 85.

⁹⁹ LENGYELOVÁ, Tünde. Hospodárske pomery na thurzovských panstvách na prelome 16. a 17. storočia. In *Thurzovci a ich historický význam*. Bratislava: Pro historia, 2012, s. 127.

¹⁰⁰ FELCÁN, ref. 58, s. 36.

spojili začiatkom októbra 1626 pri Sečanoch a Drégeli. Cisársky veliteľ Valdštejn obsadil so silnými oddielmi najdôležitejšie priechody na dolnom toku rieky Váh, a to Šintavu a Hlohovec, a vyčkával, pretože sa na rozhodujúcu bitku sám neodvážil. Zvyšok z jeho 32-tisícového zboru táboril medzi Trnavou a Váhom niekoľko týždňov. K bitke nakoniec nedošlo, pretože Mansfeld, ktorého jednotky boli zdecimované, rozpredal ťažšie delostrelectvo Turkom a Betlenovi a sám si vymohol prechod cez turecké územie do Benátok.¹⁰¹

Protihabsburské povstanie Gabriela Betlena bolo súčasťou väčšieho ozbrojeného konfliktu, a to tridsaťročnej vojny (1618 – 1648). Tridsaťročná vojna bol náboženský a mocenský konflikt, ktorý sa začal ako rozpor medzi katolíckym a protestantským táborom v Európe. Prvou fázou konfliktu bola česká vojna alebo české stavovské povstanie. České protestantské stavy sa vzbúрили proti cisárovi Matejovi II. Habsburskému, pretože ich práva boli porušované. Českí páni hľadali pomoc v protestantskej Európe a na ich stranu sa postavila Protestantská únia pod vedením Fridricha Falckého, ktorého si zvolili za českého kráľa. Keďže vládol len jednu zimu, dostal prezývku „zimný kráľ“. Nový cisár Ferdinand II. Habsburský zorganizoval silné žoldnierske vojsko a 8. novembra 1620 v bitke na Bielej hore boli české protestantské stavy porazené.

Po smrti Gabriela Betlena iniciatívu v protihabsburskom odboji prevzal Juraj Rákoci. Ten sa roku 1630 stal sedmohradským kniežaťom a začal spolupracovať so Švédmi, ktorí v tridsaťročnej vojne nebezpečne ohrozovali pozície habsburskej ríše. Reálne však nepodporil švédskeho kráľa Gustáva Adolfa II., ktorý vyzýval Juraja I. Rákociho na vojenské vystúpenie. Keď Gustáv Adolf v decembri 1632 padol na nemeckom bojisku, Rákoci sa stiahol a s otvoreným odbojom začal až roku 1644.¹⁰² Vojenské akcie neobišli ani Hlohovec. Pod velením cisárskeho generála Johanna Götza¹⁰³ sa vojenské jednotky na začiatku roku 1644 zhromažďovali pri Hlohovci. Obyvateľstvo z tejto oblasti utiekalo, vyľudňovali sa celé dediny, pretože už mali skúsenosti so žoldniermi. Žigmund Forgáč v jednom zo svojich listov opísal situáciu takto: „*Pre veľkú bohaprázdňosť nemeckých vojakov je celá krajina natoľko zúfalá, že len čo sa pohnú, tunajší ľudia ich sami pozabíjajú.*“ Jeden z veliteľov Juraja I. Rákociho Kaproncai narazil 9. 4. 1644 na cisárske vojsko pri Hlohovci. Jeho oddiely však boli porazené, museli ustúpiť a sám Kaproncai v bitke pri Hlohovci padol.¹⁰⁴

Zbojníctvo a lúpežníctvo bolo fenoménom, ktorý v stredoveku a novoveku výrazne ovplyvňoval život. Pre mestá, ktoré sa podieľali na intenzívnom diaľkovom obchode, predstavovala činnosť zbojníkov ohrozenie hospodárskeho rozvoja aj životov ľudí. Preto boli v boji proti zbojníkom veľmi aktívne a využívali všetky dostupné prostriedky na elimináciu zbojníckych aktivít. Zbojníctvo však

¹⁰¹ MRVA – SEGEŠ, ref. 12, s. 173.

¹⁰² BARTL, Július. Stavovské povstania uhorskej šľachty v 17. a na začiatku 18. storočia v kontexte slovenských dejín. In Vojenská história. Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívnicstvo, 2008, číslo 2, s. 39.

¹⁰³ Ďalšími veliteľmi vojska boli palatín Mikuláš Esterházi a generál Buchheim. MARSINA, ref. 61, s. 163.

¹⁰⁴ DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská v našich dejinách. Od Samovej ríše po vznik stálej armády. Bratislava: Perfekt, 2005, s. 137.

neohrozovalo iba mestá, násilnosťami a lúpežami bolo postihnuté aj obyvateľstvo na panstvách. Niekedy boli aktivity zbojnických družín také intenzívne, že v boji proti nim museli spojiť sily mestá, šľachtici aj panovník.¹⁰⁵ Koncom 16. a začiatkom 17. storočia sa začína rozmáhať aj v oblasti Hlohovca zbojníctvo, ktoré bolo priamym dôsledkom stále nových daní, dávok či pustošiacich vojenských oddielov povstalcov alebo cisárskych vojakov v období protihabsburských povstaní. Chudobní obyvatelia žijúci na dedinách hlohovského hradného panstva opúšťali v čase vojenského nebezpečenstva svoje usadlosti, ktoré im vojaci často vyrabovali a vypálili. A tak hľadali úkryt v lese. K nim sa pripájali vojaci, zväčša z rozprášených povstaleckých jednotiek.¹⁰⁶ Preto Nitrianska župa na svojom zhromaždení 21. 4. 1626 v Nitre rozhodla o zriadení sedliackej domobrany. Územie Nitrianskej župy sa rozdelilo na 15 tzv. zápisov (obvodov). Pätnástym zápisom boli „majetky patriace k Hlohovcu s Tematínom s obcami situovanými v Zavaží, počnúc od Siladic až k mestečku Veľké Kostolany“. Na čele každej sedliackej domobrany stál príslušník majetnejšej šľachty. Na hradnom panstve Hlohovec a Tematín bol veliteľom ustanovený prefekt. Richtár alebo obyvatelia dedín na týchto hradných panstvách mali v prípade, ak sa dozvedeli o úkryte či pobyte zločincov a lupičov, oznámiť tento fakt svojmu veliteľovi. Na jeho príkaz mali týchto zločincov prenasledovať a riadiť sa príkazmi svojho veliteľa. Ak by odmietli, mali zaplatiť prvýkrát pokutu 40 zlatých, ak by odmietli aj druhýkrát, pokuta sa zvýšila na 80 zlatých, trestom za ďalšie nesplnenie príkazov bol trest smrti obesením richtára alebo prísazného ako odstrašujúci príklad. Veliteľ domobrany (v hlohovskom zápise prefekt) sa mal oboznámiť s kráľovským ustanovením zo Šopronského snemu, obzvlášť s jeho 13. článkom.¹⁰⁷

Hrad Hlohovec a jeho stavby v 15. až 1. polovici 17. storočia

Je celkom isté, že mestečko Hlohovec nebolo opevnené kamennými hradbami. Existencia miestneho názvu Závalie na východnej strane mesta a predmestskej ulice Zábranie na západnej strane mesta nás presvedča, že Hlohovec bol najneskôr od 15. storočia opevnený valom a drevenou palisádou. Zo západnej strany pri vstupe do mesta bola vybudovaná kamenná mestská brána s hranolovou vežou (tzv. Lehelova veža), pri ktorej sa nachádzala tridsiatková stanica.¹⁰⁸

Hrad Hlohovec ležal na strategicky dôležitom mieste, a to na ľavom brehu Váhu – pri dôležitom a frekventovanom riečnom brode. Tadiaľto viedla významná cesta spájajúca Nitru s Považím. Hlohovský hrad bol teda postavený na mieste poskytujúcom prehľad nad okolím, umožňujúcom kontrolu príľahlých

¹⁰⁵ FEDORČÁKOVÁ, Mária. „Vy zly a nespravedlivy lvde Bardiowci.“ Mesto Bardejov v boji proti zbojníkom v 15. storočí. In *Theatrum historiae*, 2015, číslo 16, s. 25-26.

¹⁰⁶ LEHOTSKÁ, ref. 16, s. 88.

¹⁰⁷ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Nitre so sídlom v Ivanke pri Nitre, Nitrianska župa I. Kongregačný protokol č. 2 (1607 – 1640), s. 455-457. Pozri aj KERESTEŠ, Peter. Organizovanie vojenskej obrany Nitrianskej stolice z pohľadu jej samosprávy v 16. a 17. storočí. In *Slovenská archivistika*, 2010, ročník 45, číslo 2, s. 28-29.

¹⁰⁸ ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján et al. *Lexikón stredovekých miest na Slovensku*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2010, s. 165.

úsekov ciest.¹⁰⁹ Západný svah Nitrianskej pahorkatiny na celom 18-kilometrovom úseku medzi Šintavou a Hlohovcom je priechodný iba na troch miestach: pri Hlohovci, pri Posádke a pri Seredi, pri ktorej je aj jej najkratší južný priechod. To bola pre vlastníka územia veľmi významná výhoda s nesmiernym mocenským a ekonomickým efektom.¹¹⁰ Brody však na rozdiel od mostov menia svoje miesto, nie sú stabilné. Menia sa podľa zmeny koryta rieky. Ich zánikom často zaniká aj osídlenie, ktoré sa presúva k novovzniknutému alebo inému brodu. Na týchto miestach alebo v ich blízkosti neskôr vznikali stabilnejšie mosty, ktorých prítomnosť na seba často viazala obyvateľstvo. Osídlenie tu vznikalo, pretože križovatky riek a ciest boli dôležité zo strategického i symbolického hľadiska.¹¹¹ Hlohovský hrad teda vznikol vo výhodnej polohe na starej obchodnej ceste pri rieke Váh. Postavili ho na strategickom bode nad starým a frekventovaným riečnym brodom.

Pôvodný Hlohovský hrad stál na mieste súčasného zámku a jeho románske jadro splynulo s architektúrou neskoršieho gotického hradu. Gotický hrad je identický s pôdorysom dnešného zámku, o čom majú svedčiť i časti niektorých architektúr, rámcovo datovaných do 15. storočia. Ide o nárožnú juhovýchodnú baštu, južné obvodové murivo a oporný obdĺžnikový pilier. V jadre má byť gotická i zámocká kaplnka s evidentne gotickými opornými piliermi a polygonálnym uzáverom presbytéria.¹¹²

S ďalšími výskumami pozostatkov Hlohovského hradu pokračoval v šľapajach Ivana Pastoreka archeológ a ďalší riaditeľ Vlastivedného múzea v Hlohovci Jozef Urminský. V roku 2009 Vlastivedné múzeum v Hlohovci iniciovalo s vlastníkom dnešného kaštieľa a mestom Hlohovec začiatok systematického archeologického výskumu. Prvá plánovaná sonda bola realizovaná v nárožnej miestnosti východného krídla kaštieľa a priniesla prvé dôležité objavy a poznatky o Hlohovskom hrade. V prvom rade sa ukázalo, že dnešné vonkajšie obvodové murivo kaštieľa je pravdepodobne románskym hradným palácom, ktorý prešiel v 14. storočí výraznou prestavbou. Najneskôr, v závere 14. a na začiatku 15. storočia, keď bol hrad značne poškodený po vpádoch Stibora zo Stiboríc, ho prestavali a všetky murivá paláca spevnili ďalším múrom do hĺbky viac ako dva metre. Už vtedy stavitelia videli, aké nevyspytateľné je podložie, na ktorom hrad stojí. Výskumom sa tiež zistilo, že ani toto spevnenie hradu neprinieslo želaný výsledok, celý hradobný múr sa na viacerých miestach v priebehu 16. storočia pretrhol.¹¹³

¹⁰⁹ GÁLIK, Zdenko. Hlohovec vo víre vojenských udalostí po páde Veľkej Moravy do konca 13. storočia. In *Vojenská história. Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo*, 2016, číslo 2, s. 11.

¹¹⁰ IŠTOK, Pavol. Archeologický výskum hradu Šintava 1984 – 1992 [online]. Dostupné na internete: <http://www.vodnyhrad.sk/data/publikacie/1/1_1.pdf>.

¹¹¹ EDGEWORTH, Matt. *Fluid Pasts. Archaeology of Flow. Debates in Archeology*. Bristol: Bristol Classical Press, 2011, s. 84-87.

¹¹² PASTOREK, Ivan. Archeologický prieskum v Hlohovci roku 1980. In *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1980. 1. Časť*. Nitra: Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre, 1981, s. 60.

¹¹³ URMINSKÝ, Jozef. Archeológovia skúmajú na zámku pozostatky Hlohovského hradu [online]. Dostupné na internete: <http://www.hlohovec.sk/casopis-zivot-v-hlohovci.phtml?id_kat_for_menu=5839&module_action__70351__id_clanok=14314#m_70351>.

V roku 2013 publikoval Anton Fábry ďalšie výsledky archeologického výskumu na dnešnom Hlohovskom kaštieli (zámku). Zameril sa na neznámy hradný bastión nachádzajúci sa v severozápadnej časti dnešného zámku. Tento bastión má v pôdoryse tvar nepravidelného, mierne vykoseného kruhu. Spodná časť bastiónu – podnož – má románske jadro s rámcovým datovaním do 12. storočia. Objekt prešiel viacerými stavebnými úpravami. Evidentná je prestavba a spevnenie muriva v priebehu 14. – 15. storočia, dnešný vzhľad nadobudol podľa Urminského v 2. polovici 16. storočia, keď ho renesančne upravili. Do objektu bolo možné vstúpiť aj priamo z vnútorného nádvorja kaštieľa cez pivnicu situovanú na západnej strane. Z nej viedol vchod priamo k delovej sekcii. Tento vstup bol zameraný geofyzikálnym meraním. V prípade ďalšieho podzemia sa uvažuje, že z bastiónu viedla úniková chodba smerom na sever von z hradného areálu.¹¹⁴

Hlohovský hrad ako jediný opevnený bod nad Hlohovcom mal zrejme od prapočiatkov únikovú chodbu alebo tunel, a to pravdepodobne už v 14. storočí. Dosiaľ skúmané podobné chodby z hradov 13. – 15. storočia podľa Urminského nasvedčujú tomu, že išlo o kované, nie príliš dlhé tunely, ústiace spravidla do hradnej priekopy k hradnému svahu pokrytému krovinami alebo k inému prirodzene chránenému miestu. Jednou z možných alternatív, kde sa na Hlohovskom hrade takáto chodba mohla a môže dodnes nachádzať, je bývalý hradný bastión, dnes terasa Hlohovského zámku. Časť zachovaných podzemných priestorov je spolu s pivnicou ležiacou pod františkánskym kláštorom jedným z najstarších zachovaných podzemných priestorov mesta. K najstarším pivniciam patrí aj veľká kamenná pivnica objavená počas výstavby kruhového objazdu, do ktorej sa pôvodne vstupovalo z Kamennej uličky. Ako stavebný materiál sa v Hlohovci spočiatku používal kameň z okolia Koplotoviec, od 16. storočia sa čoraz viac najmä pri výstavbe klenieb uplatňovala tehla.¹¹⁵

V roku 1622 poznáme aj vzhľad hradu, a to vďaka už spomenutému inventáru. Hlohovský hrad sa skladal z troch častí. V takzvanom vnútornom hrade bolo uskladnené veľké množstvo munície a delá, brána mala tri zámky a bola uzavretá reťazami. Na jeho mieste je teraz postavený kaštieľ. Starý hrad bol už prázdny a neobývaný. Mal hornú a spodnú bránu, ktoré boli zabezpečené zámkom. Vchod od strany Váhu už nemal starý hrad zabezpečený ani zámkom a o jeho obranu už nebolo postarané. Vonkajší hrad mal bránu so štyrmi zámkami, kde býval podkastelán hradu Hlohovec. Zvyšky starého hradu boli ešte začiatkom 30. rokov 20. storočia viditeľné na lokalite na Urbánku nad Hlohovcom. V dnešnej Zámočkej záhrade (nazývanej aj Panská záhrada) sa v tomto období nachádzali zvyšky vonkajšieho hradu.¹¹⁶ V roku 1636 však hrad Hlohovec vyhořel.¹¹⁷ V inom opise sa uvádza, že Hlohovský hrad tvoril tzv. starý hrad, ktorý bol jeho centrom. Tu sa zdržiaval vlastník hradu. Ďalej sa dalo prejsť na nádvorie, kde stálo

¹¹⁴ FÁBRY, Anton. Hlohovecký zámok. Neznámy hradný bastión. Hlohovec 2013, s. 5.

¹¹⁵ URMINSKÝ, Jozef. Podzemné chodby a pivnice stredovekého Hlohovca [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2003_urminsky_chodby.html>.

¹¹⁶ FELCÁN, ref. 58, s. 36-37.

¹¹⁷ ČIČAJ, Viliam. Hradý a pevnosti v období stavovských povstaní očami cestovateľov. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĐOVÁ, Božena. Neďaleko od Trenčína... Pamätnica k 300. výročiu bitky pri Trenčianskej Turnej. Trenčianska Turná – Bratislava 2008, s. 40.

niekoľko stavieb a nachádzala sa tu aj studňa. Zo západnej strany od Váhu stála kamenná bašta a smerom do mesta bola brána s padacím mostom.¹¹⁸

Na tomto mieste spomeniem ešte opis Hlohovského hradu pochádzajúci od Evliyu Čelebiho z obdobia krátko po páde Nových Zámkov. Podľa tohto autora hrad Hlohovec spravoval bratislavský kapitán. Išlo o malý tehlový hrad ležiaci na rovnej lúke pri rieke Váh. Mal štvorcový pôdorys a Čelebi uvádza, že po jeho obsadení Turkami bol prestavaný na väčší, „silný a pevný hrad z tehly“. Údajne sa zmenil aj jeho pôdorys, a to na osemuholníkový. Turci mali obohnať vonkajšie veľké predmestie priekopami, palisádami a veľkou palánkovou hradbou. Postavili aj 8 bašt bez strechy a pred nimi vykopali priekopu, do ktorej chceli vpustiť vodu z rieky Váh.¹¹⁹

Možno povedať, že Hlohovský hrad bol v stredoveku dôležitou pevnosťou celouhorského významu postavenou v blízkosti frekventovaného riečného brodu. Významný bol most postavený cez rieku Váh, ktorý využili v roku 1431 táboriti na prechod cez Váh a návrat domov. V 15. storočí, bohatom na vojenské udalosti, zohral významnú rolu hlohovský zemepán Mikuláš Ujlaki¹²⁰, známy ako odporca husitov a bratříkov. V roku 1431 naverboval proti husitom 100 jazdcov na hlohovskom a tematínskom panstve na bitku pri Trnave. Neskôr pri Svätom Petre (dnes časť Hlohovca) si bratříci vybudovali vojenský tábor a znepokojovali širokú oblasť od Hlohovca po Nové Mesto nad Váhom. Mikuláš Ujlaki sa zúčastnil aj na porážke bratříkov vo Veľkých Kostoľanoch pri Hlohovci roku 1467. Smerom na mestečko Hlohovec viedla dôležitá komunikácia, ktorá patrila k najbezpečnejším. Svedčí o tom aj fakt, že trasa poštovej linky z Bratislavy do Košíc, ktorá vznikla v 50. rokoch 16. storočia, viedla touto trasou: Bratislava – Senec – Hloho-

¹¹⁸ FOLLAJTÁR, József. Galgóc eleste 1662-ban. In Hadtörténelmi Közlemények, 1928, ročník 29, s. 145.

¹¹⁹ ČELEBI, Evliya. Kniha ciest. Cesty po Slovensku. Tatran 1978, s. 308-309. Podľa Kopčana, autora úvodnej štúdie, medzi podozrivé patrí cesta z Viedne do Bratislavy, hrad Žil, Leopoldov, Hlohovec a z Nitry do Nových Zámkov. Čelebi mohol získať údaje z druhej ruky. Opis Leopoldova mohol autor cestopisu získať od obyvateľstva v Nových Zámkoch, ba dokonca v Budapešti. Tamže, s. 22, 300. V prípade islamskej cestopisnej literatúry, kam patrí aj dielo Evliyu Čelebiho, išlo predovšetkým o zábavné čítanie vyšších kruhov osmanskej spoločnosti, kde informatívna zložka ustupovala do úzadia. Tamže, s. 11-12. Hladký za dôkaz vybudovania valov a násypov okolo hradieb Hlohovského hradu Turkami považuje zachované názvy chotárnych častí Šanec (z nemeckého der Schanz – násyp, val) a Závalie (lokalita nachádzajúca sa za valmi). Uvedomuje si však nedôveryhodné údaje pri Čelebiho opise rozostavanej pevnosti Leopoldov. HLADKÝ – VONDROVSKÝ, ref. 78, s. 19. Je zrejme, že Čelebi mohol údaje o Hlohovci či Leopoldove získať z druhej ruky a v skutočnosti tieto lokality nenavštívil. Evidentné je to aj pri údají o vzdialenosti Leopoldova od Hlohovca, kde Čelebi uvádza, že cesta k hradu Hlohovec od Leopoldova mu trvala 5 hodín. ČELEBI, ref. 119, s. 308. Aj z tohto dôvodu sa domnievame, že Čelebiho opis prestavby hradu Hlohovec treba brať veľmi opatrne a prístupovať k nemu kriticky. Pozri aj Blaškovičovú recenziu Čelebiho diela: BLAŠKOVIČ, Jozef. In Historický časopis, 1980, ročník 28, číslo 2, s. 288-291. Tu na s. 289 Blaškovič tvrdí, že Čelebi na spiatocnej ceste z Viedne v roku 1665 navštívil Bratislavu, Šintavu, Leopoldov, Hlohovec, Nitru, Šurany, Nové Zámky a Košice, pričom všetky tieto hrady vraj podrobne opísal na základe bezprostredných dojmov.

¹²⁰ K tomu pozri: GÁLIK, Zdenko. Mikuláš Ujlaki (Ilocký) a jeho hradné panstvá na území dnešného Slovenska – Korlátka, Hlohovec, Tematín. In Studia Historica Nitriensia, 2016, roč. 20, č. 1, s. 64-90.

vec, pričom pokračovala smerom Horné Štitáre – Žabokreky nad Nitrou – Nedožery – Slovenské Pravno – Nolčovo – Ružomberok – Liptovský Svätý Mikuláš – Hybe – Lučivná – Levoča – Prešov a Košice.

Turecké vpády v rokoch 1530 a 1599 zdecimovali stav obyvateľstva v Hlohovci a znamenali aj odliv kupcov z miestneho trhu či regres vinárskej produkcie, zvlášť po skončení 15-ročnej vojny, z ktorej sa Hlohovec už nespamätal. Cisárski žoldnieri, hajdúsi a ich turecko-tatárski spojenci vypaľovali, rabovali a pustošili nielen v Hlohovci, ale aj v jeho blízkom okolí.

Aj Hlohovec zasiahli protihabsburské stavovské povstania, keď bolo potrebné zabezpečiť (cisárskou či bojujúcou povstaleckou stranou) dôležitý vážsky brod a komunikačné trasy. Nadregionálny význam Hlohovca podčiarkuje fakt, že už krátko po obsadení protitureckej pevnosti v Nových Zámkoch a Hlohovci v roku 1663 došlo k výstavbe novej pevnosti v neďalekom Leopoldove.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Pramene a pramenné edície:

BORSA, Iván. Regesta regum stirpis Arpadianae critico – diplomatica II, 1272 – 1290, vol. 2-3. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1961. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoIDigiLib_MOLkiadv2_09/?pg=0&layout=s>.

BORSA, Iván – SZENTPÉTERY, Emericus. Regesta regum stirpis Arpadianae critico – diplomatica, tomus II., volumina 4. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoIDigiLib_MOLkiadv2_13/?pg=129&layout=s>.

DVOŘÁK, Pavel (ed.) Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V. Prvý cisár na uhorskom tróne. Slovensko v čase polstoročnej vlády uhorského, českého, lombardského a nemeckého kráľa a rímskeho cisára Žigmunda Luxemburského. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2001, 375 s. ISBN 80-88878-57-8.

DVOŘÁK, Pavel (ed.). Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VII. Turci v Uhorsku. Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen od tragickej bitky pri Moháči až do Bratislavského snemu. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005, 365 s. ISBN 80-89222-00-5.

EMICH, Gustavus. Marci chronica de gestis Hungarorum ab origine gestis ad annum M.CCC.XXX. producta. Pestini 1867.

FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/4 – X/7. Budae 1841 – 1843. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/collection/kozepkori_magyar_okmanytarak_codexdiplomaticus/>.

FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis XI/I. Budae 1844. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_Codex_Diplomaticus_Tom_11>.

GÁCZOVÁ, Alžbeta. Dokumenty k protifeudálnym bojom slovenského ľudu (1113 – 1848). Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1955, 354 s.

GYÖRFFY, György. Az Arpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. Liptó, Maramaros, Moson, Nogysziget, Nógrád, Nyitra, Pest és Pilis megye. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1998, 714 s. ISBN 963-05 -7504-3.

CHALOUPECKÝ, Václav. Středověké listy ze Slovenska. Sbíрка listů a listin, psaných jazykem národním z let 1426 – 1490. Bratislava – Praha: 1937, s. 266 + 24 strán obrázkov.

- KATONA, Stephanus. *Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae VIII/15*. 1465 – 1475. Colotzae – Budae 1793. Dostupné na internete: <https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Katona_15/?pg=0&layout=s>.
- KNAUZ, Ferdinandus. *Monumenta ecclesiae Strigoniensis II. Strigonii 1882*. Dostupné na internete: <<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k991195k.image>>.
- KNIEZSA, Štefan – BOTTLO, Béla – FÜGEDL, Erik – Király, Péter. *Stredoveké české listiny*. Budapest: Maďarská akadémia vied, 1952, s. 205 + 12 fotografických reprodukcii.
- LUKAČKA, Ján. *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VI. Pod osmanskou hrozbou. Osudy Slovenska od Albrechta Habsburského do tragickej bitky pri Moháči v roku 1526 s prihliadnutím na začiatky renesancie v čase vlády Mateja Korvína*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2004, 376 s. ISBN 80-88878-90-X.
- Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár (MNL OL), názov fondu Diplomatikai levéltár, MNL OL DL 896. Dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/8582/?pg=0&bbox=-1863%2C-6558%2C8115%2C15>>; MNL OL DL 7433, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJKRUxaPSg3NDMzKSJ9>>; MNL OL DL 8899, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/92885/?pg=0&bbox=-833%2C-5614%2C7558%2C-88>>; MNL OL DL 8997, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/94276/?pg=0&bbox=-1579%2C-5401%2C6811%2C126>>; MNL OL DL 15126, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/171947/?pg=0&bbox=-757%2C-5431%2C7634%2C96>>; MNL OL DL 15430, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/176752/?pg=0&bbox=-1437%2C-4542%2C5619%2C106>>; MNL OL DL 24547, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/189422/?pg=0&bbox=-1128%2C-3817%2C4805%2C91>>; MNL OL DL 94493, dostupné na internete: <<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/180385/?pg=0&bbox=-217%2C-2404%2C3311%2C-80>>.
- Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár, *Urbaria et Conscriptioes, Castrum Galgoczi Urbarium Anni 1617, Fasc. 16, No. 1*.
- MALINIÁK, Pavol – NAGY, Imrich. *Turek na obzore. Z prameňov k uhorsko-osmanským vzťahom*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2013, č. 20, 246 s. ISBN 978-83-7490-652-4.
- MÁLYUSZ, Elemér. *Zsigmondkori oklevéltár II. kötet, első rész (1400 – 1406)*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1958. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_03/?pg=0&layout=s>.
- MÁLYUSZ, Elemér – BORSA, Iván. *Zsigmondkori oklevéltár III. kötet (1411 – 1412)*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1993. ISBN 963-05-6448-3. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_22/?pg=0&layout=s>.
- MÁLYUSZ, Elemér – BORSA, Iván. *Zsigmondkori oklevéltár IV. (1413 – 1414)*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994. ISBN 963-05-6734-2. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv2_25/?pg=0&layout=s>.
- MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I*. Bratislava: Veda, 1971, s. 472 + XLVIII tabuliek.
- MASLÍKOVÁ, Ľudmila. *Súpis domov Nitrianskej stolice z roku 1598. In Štúdie o dejinách. Historia nova 6 [online]*. Bratislava: Stimul, 2013, s. 144 – 154. Dostupné na internete: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/ksd/Hino6.pdf>.
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej MVSR), *Archív mesta Bratislava (ďalej AMB), zberka listín a listov č. N 1143, MVSR, AMB, 12398, Lad27/G, 12398/39*.

- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej MVSR), Štátny archív v Bratislave (ďalej ŠAB), pobočka Trnava (ďalej PTT), fond Magistrát mesta Trnavy (ďalej MG), oddelenie Missiles (1500 – 1850), súpis korešpondencie mesta Trnava, inventárne čísla 454, 477, 491, 500.
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Nitre so sídlom v Ivanke pri Nitre, Nitrianska župa I. Kongregačný protokol č. 2 (1607 – 1640), s. 455-457.
- PETRITSCH, Ernst Dieter. Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv, Band. 1 (1480 – 1574). Wien: Österreichisches Staatsarchiv, 1991, 305 s. ISBN 3-85028-218-X.
- SEDLÁK, Vincent. Regesta diplomatica nec non epistolariae Slovaciae I. Bratislava: Veda, 1980, s. 651 + XLIV tabuliek.
- SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena. Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/2. 1000 – 1387. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2011, 288 s. ISBN 978-80-89523-14-6.
- SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena. Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/3. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2013, 352 s. ISBN 978-80-89523-26-9.
- SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena. Pramene k vojenským dejinám Slovenska II/1. 1526 – 1648. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2015, 231 s. ISBN 978-80-89523-38-2.
- SOPKO, Július. Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov. Budmerice: Rak, 1995, 384 s. ISBN 80-85501-07-4.
- TAKÁTS, Sándor – ECKHART, Ferencz – SZEKFŰ, Gyula. A budai basák magyar nyelvű levelezése I. 1553 – 1589. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1915, 546 s.
- VARSÍK, Branislav. Slovenské listy a listiny z XV. A XVI. storočia. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956, 440 s.
- WENZEL, Gustav. Codex diplomaticus arpadianus continuantus X. Budapest 1873, č. 92, s. 135-136. Dostupné na internete: <https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_ArpadkoriOkmanytar_10/?pg=1&layout=s>.

Monografie a iné diela:

- BEL, Matej. Notitia Hungariae novae historico-geografica IV. Vienna 1742.
- ČAPLOVIČ, Dušan et al. Dejiny Slovenska. Bratislava: Academic electronic press, 2000.
- ČAPLOVIČ, Dušan. Včasnostredoveké osídlenie Slovenska. Bratislava: Academic electronic press, 1998.
- ČELEBI, Evliya. Kniha ciest. Cesty po Slovensku. Tatran 1978.
- DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská od Wogastisburgu po Lamač. Bratislava: Mladé letá, 1984.
- DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská v našich dejinách. Od Samovej ríše po vznik stálej armády. Bratislava: Perfekt, 2005.
- DANGL, Vojtech – KOPČAN, Vojtech. Vojenské dejiny Slovenska. II. zväzok. 1526 – 1711. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1995.
- DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska. Budmerice: Rak, 2003.
- DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Šľachta na Slovensku za Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437). Dizertačná práca k získaniu vedeckej hodnosti kandidáta historických vied. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1998.
- EDGEWORTH, Matt. Fluid Pasts. Archaeology of Flow. Debates in Archeology. Bristol: Bristol Classical Press, 2011.
- FÁBRY, Anton. Hlohovecký zámok. Neznámy hradný bastión. Hlohovec 2013.
- FELCÁN, Arpád. Hlohovecko kedysi, dnes a zajtra. 1. obnovené vydanie. Trnava 1993.

- HLADKÝ, Juraj – VONDROVSKÝ, Ivo. Sta viator. Kapitoly z dejín Leopoldova (1). Leopoldov: VM-print Leopoldov, 2009.
- HORVÁTH, Pavol. Rabovali Turci. Výber z kroník a listov zo 16. a 17. storočia. Tatran 1972.
- HORVÁTH, Pavol – KOPČAN, Vojtech. Turci na Slovensku. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971.
- HYROŠ, Štefan Nikolaj. Zámok Lykava a jeho páni poľahom na državie, Lyptov a okolie. Turčiansky Svätý Martin 1876.
- KENYERES, Ágnes. Magyar eletrajzi lexikón I. A – K, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1967.
- KLEIN, Bohuš – RUTTKAY, Alexander – MARSINA, Richard. Vojenské dejiny Slovenska. Zv. 1. Stručný náčrt do roku 1526. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1994.
- KOPČAN, Vojtech – KRAJČOVIČOVÁ, Klára. Slovensko v tieni polmesiaca. Martin: Osveta, 1983.
- KOPČAN, Vojtech. Turecké nebezpečenstvo a Slovensko. Bratislava: Veda, 1986.
- KOHÚTOVÁ, Mária. Demografický a sídlisťný obraz západného Slovenska. Bratislava: Veda, 1990.
- LEHOTSKÁ, Darina et al. Hlohovec a jeho okolie. Bratislava: Obzor, 1968.
- LYSÝ, Miroslav. Husitská revolúcia a Uhorsko. Bratislava: Vydavateľstvo právnickej literatúry Wolters Kluwer, 2016.
- MARSINA, Richard. Dejiny Slovenska I (do roku 1526). Bratislava: Veda, 1986.
- MATUNÁK, Michal. Život a boje na slovensko-tureckom pohraničí. Bratislava: Tatran, 1983.
- MATULA, Vladimír – VOZÁR, Jozef (ed.). Dejiny Slovenska II (1526 – 1848). Bratislava: Veda, 1987.
- MIŠÍK, Mikuláš. Husiti na Slovensku. Banská Bystrica 1928.
- MRVA, Ivan – SEGEŠ, Vladimír. Dejiny Uhorska a Slováci. Bratislava: Perfekt, 2012.
- SEGEŠ, Vladimír. Od rytierstva po žoldnierstvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004.
- SEGEŠ, Vladimír. Slovensko. Vojenská kronika. Bratislava: Perfekt – Vojenský historický ústav, 2007.
- SEGEŠ, Vladimír et al. Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky – Vojenský historický ústav, 2013.
- SZALAY, László – SALAMON, Ferenc. Gr. Esterhazy Miklos nador. I. Palatine Miklós Graf Esterházy. Budapest 1863.
- ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján et al. Lexikón stredovekých miest na Slovensku. Bratislava: Historický ústav SAV, 2010.
- VARSÍK, Branislav. Husitské revolučné hnutie a Slovensko. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1965.
- VARSÍK, Branislav. Zo slovenského stredoveku. Bratislava: Veda, 1972.
- ŽUDEL, Juraj. Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku. Bratislava: Veda, 2010.
- ŽUDEL, Juraj. Stolice na Slovensku. Bratislava: Obzor, 1984.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

- ÁRVAI, Tünde. Birth of the palatine branch of the Garai family. The early history of the Dorozsma genus (1269 – 1375). In Specimina Nova Pars Prima. Sectio Mediaevalis VII. Pécs 2013, s. 103-116. HU ISSN 1558-8002.
- BAĎURÍK, Jozef. 300. výročie zavŕšenia stavovských bojov proti Habsburgovcom. In Studia Academica Slovaca, 2011, číslo 40. Prednášky XLVII. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 27-34. ISBN 978-80-223-3068-8.

- BARTL, Július. Stavovské povstania uhorskej šľachty v 17. a na začiatku 18. storočia v kontexte slovenských dejín. In *Vojenská história. Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo*, 2008, číslo 2, s. 28-52. ISSN 1335-3314.
- BLÁŠKOVIČ, Jozef. Kniha ciest. Cesty po Slovensku. Recenzia. In *Historický časopis*, 1980, ročník 28, číslo 2, s. 288-291.
- ČIČAJ, Viliam. Hrady a pevnosti v období stavovských povstaní očami cestovateľov. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĐOVÁ, Božena. Neďaleko od Trenčína... Pamätnica k 300. výročiu bitky pri Trenčianskej Turnej. Trenčianska Turná – Bratislava 2008, s. 30-47. ISBN 978-80-969375-4-7.
- DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Narácie stredovekých listín ako prameň k dejinám šľachtických rodov. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2008, ročník 18, č. 1, s. 10-13. ISSN 1335-0137.
- DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Zástoj Nitry v povstaniach proti kráľovi Žigmundovi. In MARSINA, Richard (ed.). Nitra v slovenských dejinách. Martin: Matica slovenská, 2002, s. 226-231.
- FEDORČÁKOVÁ, Mária. „Vy zly a nespravedlivy lvde Bardiwoci.“ Mesto Bardejov v boji proti zbojníkom v 15. storočí. In *Theatrum historiae*, 2015, číslo 16, s. 25-40. ISSN 1802-2502.
- FOLLAJTÁR, József. Galgóc eleste 1662-ban. In *Hadtörténelmi Közlemények*, 1928, ročník 29, 145 s.
- GÁCISOVÁ, Alžbeta. Boje Mateja I. proti Jánovi Jiskrovi z Brandýsa a bratříkom v rokoch 1458 – 1467. In *Historický časopis*, 1977, ročník 25, č. 2, s. 187-216.
- GÁLIK, Zdenko. Hlohovec vo víre vojenských udalostí po páde Veľkej Moravy do konca 13. storočia. In *Vojenská história. Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo*, 2016, číslo 2, s. 6-22. ISSN 1335-3314.
- GÁLIK, Zdenko. Mikuláš Ujlaki (Ilocký) a jeho hradné panstvá na území dnešného Slovenska – Korlátka, Hlohovec, Tematín. In *Studia Historica Nitriensia*, 2016, roč. 20, č. 1, s. 64-90.
- GÁLIK, Zdenko. The occupation of Hlohovec by the ancient Magyars based on the archaeological finds and historical information. In *Anodos: Studies of the ancient world. In honour of Márie Dufková*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2009, roč. 9, s. 43-50. ISBN 978-80-8082-385-6.ñ
- GYÖRFFY, György. Galgóc (Szolgagyőr) és várispánsága. In *Szomszédaink között Kelet-Európában*, Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 1993, s. 11-18.
- CHMELÍK, Martin. Thurzovci a Orava. In *Turzovci. Zborník z konferencie*. Žilina: Žilinský samosprávny kraj, 2012, s. 14-27. ISBN 978-80-971035-7-6.
- KERESTEŠ, Peter. Organizovanie vojenskej obrany Nitrianskej stolice z pohľadu jej samosprávy v 16. a 17. storočí. In *Slovenská archivistika*, 2010, ročník 45, číslo 2, s. 15-37. ISSN 0231-6722.
- KOČIŠ, Jozef. Imrich Thurzo a jeho korešpondencia 1609 – 1621. In *Slovenská archivistika*, 1988, ročník 22, číslo 2, s. 80-91.
- KOPČAN, Vojtech. Pramene k vojenským dejinám Slovenska v archíve predsedníctva vlády v Istanbule. In *Slovenská archivistika*, 1991, ročník 26, číslo 1, s. 156-166. ISSN 0231-6722.
- KOPČAN, Vojtech. Tri turecké listiny zo slovenských archívov. In *Historické štúdie*, 1973, ročník 18, s. 247-263.
- LENGYELOVÁ, Tünde. Hospodárske pomery na thurzovských panstvách na prelome 16. a 17. storočia. In *Turzovci a ich historický význam*. Bratislava: Pro historia, 2012, s. 119-134. ISBN 978-80-89396-19-1.

- LENGYELOVÁ, Tünde. Zemepanské mestá Thurzovcov v 16. a 17. storočí. In KÓNYA, Peter (ed.). Zemepanské mestá a mestečká v Uhorsku v rannom novoveku. Mezővárosok a koraujkori Magyarországon. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 43-65. ISBN 978-80-555-0987-7.
- LUKAČKA, Ján. Bezbranná krajina. Prvé osmanské plienenie juhozápadného Slovenska na jeseň roku 1530 ako dôsledok porážky pri Moháči. In Bitka pri Moháči – historický medzník v dejinách strednej Európy (490. výročie). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie z XX. archívnych dní v Slovenskej republike v Tatranskej Lomnici v dňoch 23. – 25. mája 2016. Bratislava: Spoločnosť slovenských archívárov s podporou Medzinárodného vyšehradského fondu, 2016, s. 36-48. ISBN 978-80-224-1579-8.
- LYSÝ, Miroslav. Husitské vpády do Uhorska v rokoch 1428 – 1431. In Historický časopis, 2007, ročník 55, číslo 3, s. 411-432. ISSN 0018-2575.
- LYSÝ, Miroslav. Vpády husitov a ich posádky v Uhorsku v rokoch 1432 – 1435. In Historický časopis, 2007, ročník 55, číslo 4, s. 633-657. ISSN 0018-2575.
- MAREK, Miloš. Panstvo Tematín v stredoveku. In Studia Historica Tyrnaviensia VIII. Vybrané problémy slovenských dejín. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2009, s. 31-63.
- MRVA, Ivan. Hrad a panstvo Tematín. In Rozpravy k slovenským dejinám. Zborník príspevkov k nedožitému 75. výročiu narodenia Pavla Horvátha. Bratislava: Slovak Academic Press, 2001, s. 186-199. ISBN 80-88908-85-X.
- NAGY, Imrich. Beckov vo vedomostiach Mateja Bela. In Acta historica Neosoliensia, 2012, ročník 15, s. 345-358.
- Pamätná kniha mesta Hlohovec od 1. júla 1933 [online]. Dostupné na internete: <<http://mesto.hlohovec.sk/subory-stran-kroniky.phtml?id3=81901>>.
- PASTOREK, Ivan. Archeologický prieskum v Hlohovci roku 1980. In Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1980. 1. časť. Nitra: Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre, 1981, s. 216-217.
- RATKOŠ, Peter. Slovensko za osmanskej expanzie v rokoch 1526 – 1532. Prvá osmanská výprava na Slovensko r. 1530. In Historický časopis, 1967, ročník 15, číslo 2, s. 219-234.
- RUTTKAY, Alexander. Súčasti výzbroje, jazdeckého výstroja a konského postroja z 15. storočia z Kostolca pri Ducovom (obec Moravany nad Váhom). In Balneologický spravodajca, 1989, ročník 28, s. 145-157.
- SEGEŠ, Vladimír. Fenomén vojny a mieru v stredoveku. In Vojenská história (Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo), 2003, ročník 7, s. 3-11. ISSN 1335-3314.

Internetové zdroje:

- DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Hrad Šintava a jeho majitelia v 14. – 15. storočí [online], s. 50-54. Dostupné na internete: <http://www.vodnyhrad.sk/data/publikacie/1/1_6.pdf>.
- HOLUBY, Jozef Ľudovít. Stopy tureckého hospodárenia v Trenčiansku v XVI. a XVII. stor. In Slovenské pohľady, 1894, XIV. Dostupné na internete: <https://zlatyfond.sme.sk/dielo/909/Holuby_Stopy-tureckeho-hospodarenia-v-Trencianskej-v-sestnastom-a-sedemnostom-storoci/1>.
- IŠTOK, Pavol. Archeologický výskum hradu Šintava 1984 – 1992 [online]. Dostupné na internete: <http://www.vodnyhrad.sk/data/publikacie/1/1_1.pdf>.
- KIRINOVIČOVÁ, Naďa. Niekoľko poznámok k podobe a stavebnému vývoju sakrálnnej architektúry stredovekého Hlohovca [online]. In Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR, 2011, č. 44. Dostupné na internete: <http://www.pamiatky.sk/pamiatky/data/File/ARCHIV/Informator_44_11.pdf>.

Technickými pamiatkami mesta Hlohovec [online]. Dostupné na internete: <http://regionhlohovec.sk/clanok-63-70/Technickymi_pamiatkami_mesta_Hlohovec_.html>.

URMINSKÝ, Jozef. Archeológovia skúmajú na zámku pozostatky Hlohovského hradu [online]. Dostupné na internete: <http://www.hlohovec.sk/casopis-zivot-v-hlohovci.phtml?id_kat_for_menu=5839&module_action__70351__id_clanok=14314#m_70351>.

URMINSKÝ, Jozef. História a osobnosti Hlohovca. Hlohovec v časoch kráľa Žigmunda a Mateja (Hlohovec v rokoch 1400 – 1500) [online]. Dostupné na internete: <<http://historia.elap-hlohovec.sk/publikacna-cinnost/texty-2013.html?id=144>>.

URMINSKÝ, Jozef. História a osobnosti Hlohovca. V tieni tureckého polmesiaca (Hlohovec v r. 1600 – 1700). Dostupné na internete: <<http://historia.elap-hlohovec.sk/publikacna-cinnost/texty-2013.html?id=142>>.

URMINSKÝ, Jozef. Hľadanie strateného svätopeterského kostolíka. Pred 190 rokmi odniesol rozvodnený Váh zo Sv. Petra kostol aj faru [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2003_urminsky_kostolik.html>.

URMINSKÝ, Jozef. Podzemné chodby a pivnice stredovekého Hlohovca [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2003_urminsky_chodby.html>.

URMINSKÝ, Jozef. Posledný hrnciarov deň za bránami mesta (Rozprávanie o zničených stredovekých peciach a Stiborových bojovníkoch) [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2005_urminsky_hraniciar.html>.

URMINSKÝ, Jozef. Staré hlohovské mosty. Čo prezrádzajú vo Váhu utopené staré drevené koly [online]. Dostupné na internete: <http://www.elap-hlohovec.sk/osobnosti/clanok2003_urminsky_mosty.html>.

Počet slov: 16 291

Počet znakov vrátane medzier: 116 607

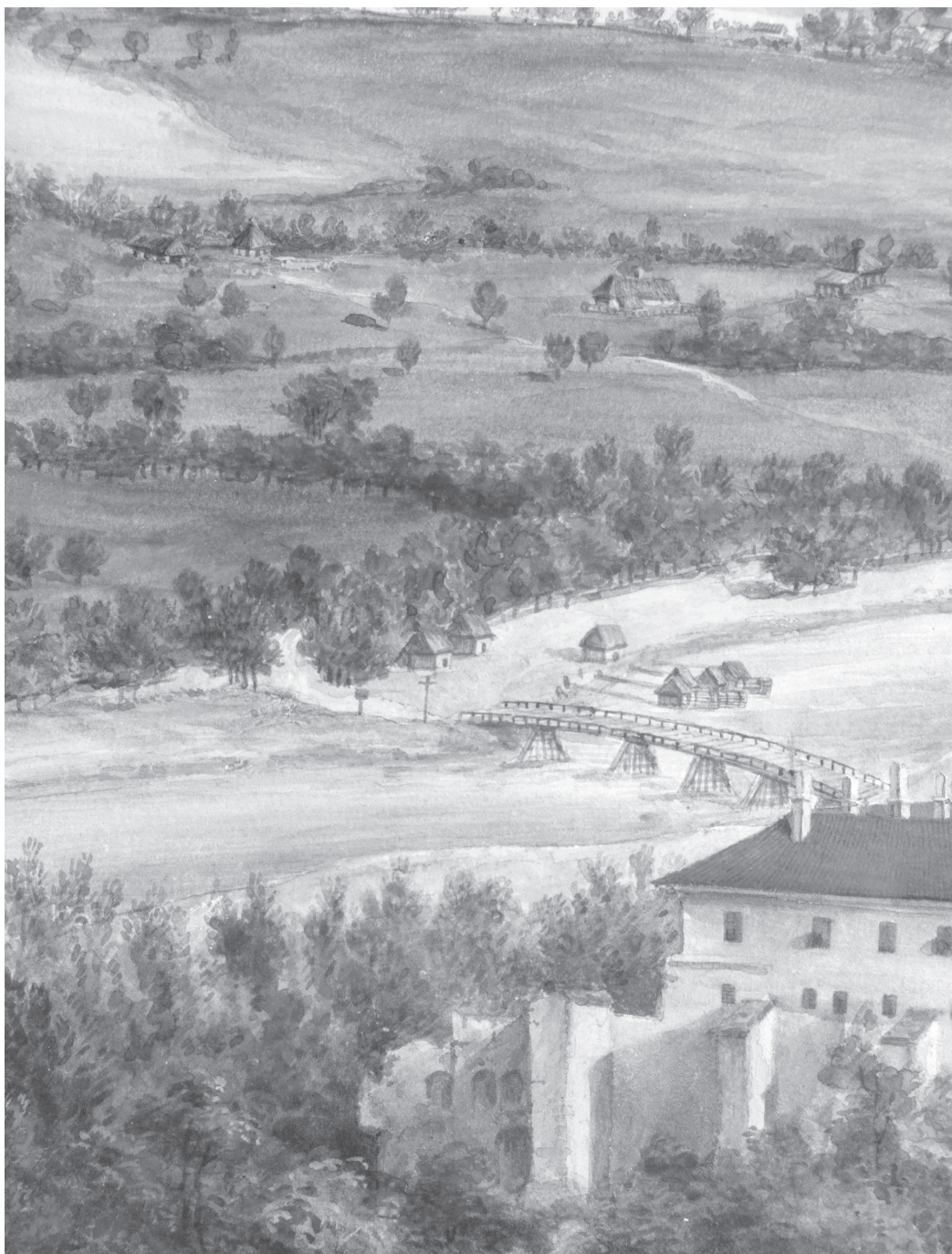
Obr. 1 Olejomaľba Hlohovca z roku 1741, Mariologické múzeum v Bazilike Sedembolestnej Panny Márie v Šaštín-Stráže, s láskavým súhlasom p. Martina Lehončáka OSPPE, správcu farnosti Šaštín-Stráže

Obr. 2 Detail olejomalby Hlohovca z roku 1741, Mariologické múzeum v Bazilike Sedembolestnej Panny Márie v Šaštín-Stráže, s láskavým súhlasom p. Martina Lehončáka OSPPE, správcu farnosti Šaštín-Stráže

Obr. 3 Lippertov akvarel z roku 1799, kde je vidieť torzá zaniknutej hradnej architektúry na okraji zámku, za láskavé poskytnutie ďakujem Mgr. Jozefovi Urminskému, riaditeľovi Vlastivedného múzea Hlohovec

Obr. 4 Detail Lippertovho akvarelu z roku 1799, za láskavé poskytnutie ďakujem
Mgr. Jozefovi Urminskému, riaditeľovi Vlastivedného múzea Hlohovec

Obr. 5 Dnešná podoba zámku v Hlohovci, foto autor

Obr. 6 Dnešná podoba zámku v Hlohovci, foto autor

Obr. 7 Ludwig Rohbock, A. Fesca. Hlohovec (1850 - 1860). Technika: rytina, oceloryt, farebný, Slovenská národná galéria, SNG, inventárne číslo G 3991, Dostupné na internete: <https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.G_3991>. Voľné dielo. Nápisy dole pod obrazom: GALGÓCZ. | GALGOTZ.

Obr. 8 Ludwig Rohbock, A. Fesca. Údolie Váhu od Hlohovca (1850 - 1860), veduta. Technika: rytina, oceloryt. Slovenská národná galéria, SNG, inventárne číslo G 11630. Dostupné na internete: <https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.G_11630>. Voľné dielo. Nápis dole pod obrazom: VÁGVÖLGYE LIPÓTVÁRA, - GALGÓCZ-S GRÓF ERDÖDY VÁRÁVAL. | WAGTHAL MIT DER FESTUNG LEOPOLDSTADT, GALGO CZ & DEM SCHLOSSE DES GRAFEN ERDÖDY.